

פרשת וישלח

שיעורים על פרשת השבוע שזכינו לשמוע מפי כ"ק מרן רבינו שליט"א במשך השנים

תשפ"א

יו"ל ע"י המכון להוצאת דברי רבוה"ק מספינקא
הרה"ח ר' נפתלי בינג הי"ו

'בנחת ולא בצער בהיתר ולא באיסור...'

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום". וברש"י מלאכים – ממש. בפרשה קודמת מסיימת הפרשה 'ויפגעו בו מלאכי אלקים', מבאר הרה"ק בעל החקל יצחק ז"ע, שאלו הם המלאכים הנבראים מהמצוות. בשם חסידים היו מבארים בדרך מליצה, שאלו המלאכים שבאו לאברהם אבינו ע"ה בדמות אנשים, אך כעת ליעקב אבינו באו בדמות מלאכים. אמר להם יעקב אבינו ע"ה: 'אם גדולים אתם בעיני עצמכם שהייתם כאנשים ועתה באים אתם בדמות מלאכים, לכו נא לעשו אחי, אצלו נמצאים האנשים החשובים...'... 'ויצו אתם לאמר... עם לכן גרתי ואחר עד עתה, ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך'. בשם החובות הלבבות מובא שכל מה שנצרך לאדם עומד ומוכן לו! רק צריך האדם לדאוג שיבוא לו בהיתר. האדם בדרך כלל בדרכו להשיג את צרכיו/פרנסתו צריך לעבור בירורים שונים לפעמים דרך כעסים לשה"ר שמירת עיניים מחלוקת וכו' אך אם אדם יודע שהכל מוכן לו רק שמבקשים ממנו להשיג זאת בהיתר, ממילא ייזהר על נפשו. הבעל התניא ז"ע מדגיש זאת שאף אם האדם עוסק לדוג' במכירת בשמים בשוק, אין לו שום תירוץ של פרנסה כזה או אחר והוא חייב לשמור את עצמו... דבר זה מלמד אותנו יעקב אבינו ע"ה, עם לכן גרתי"י ותרי"ג מצוות שמרתי, ואפי' שהייתי צריך להשיג לי שור וחמור צאן וכו' לא עברתי על שום מצוה מתרי"ג מצוות בשביל זה... ואע"פ שיעקב אבינו ע"ה יכול היה להשיג את אותם דברים כפי שלבן השיג – בדרכי רמאות ושקר, אעפ"כ מלמד אותנו את היסוד שכותב החובות הלבבות שהבאנו לעיל, אם הכל מוכן לאדם מה יש לו לשקר ולחטוא בשביל זה!! בשם הרה"ק מלעלוב ז"ע, מבאר א"כ מה הפשט בפסוק 'ואשלחה להגיד לאדני למצוא חן בעיניך?' וברש"י – 'שאני שלם עמך ומבקש אהבתך', ואמנם כשאומר לו 'ויהי לי שור וחמור' מבאר רש"י שאמר לו, 'אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ וזו לא מן השמים ולא מן הארץ'... אך בכ"א מהו למצוא חן? ומבאר שהפשט למצוא חן בעיניך הוא שיעקב אבינו רצה לתת לו דרך שאפשר להשיג את כל זה גם בדרך הישר. יתירה מזו בדרך של גניבה וגזילה אין לא עוה"ז ולא עוה"ב. עוה"ב אין מחמת שהוא גנב, וגם בעוה"ז אינו נהנה מכיון שכל הזמן חושש שיבואו הבעלים ויקח את גניבתו...

ולא למדתי ממעשיו הרעים.

בשם אדמו"ר זצוק"ל מבארים, מהו לכאורה הכפל לשון ברש"י, '...ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים'. הלא אם אדם שומר את תרי"ג מצוות בוודאי שאין הוא עוסק במעשים רעים? ישנו ווארט יפה שאומרים בדרך מליצה, כשנכנסים לסוכה אומרים בתפילה 'ולחסות מזרם וממטר'... מבארים נפלא שישנם אנשים שהם מוסיפים על עצמם עוד מצוות שלא כתובות בתורה, כמו למשל להזיק לפלוני. ויש שמפחיתים מצוה אחת, ולמשל שאומרים על דרך השלילה, 'לפלוני אין מצוה לעזור'... זה מה שאנו מתפללים ולחסות מזר"ם – שלא נפחית מצוה אחת מרמ"ח מצוות עשה, וממט"ר – שלא נוסיף מצוות שלא כתובות... עכ"פ קשה מדוע דיבר אליו יעקב אבינו בלשון הקודש, הרי לגוי יש לדבר בשפתו והיה עליו לומר עם לכן דרתי בלשון נאותה יותר... אך לא רצה לדבר כך כדי שלא יתפרש שקיים תרי"ד מצוות...

לפעמים אנו רוצים להעיר למישהו על מעשה לא טוב שעשה, אך אנו שוכחים שתחילה עלינו להפנים את המצב לעצמנו, כאילו אנו בעצמנו נמצאים שם היכן שאותו אדם נמצא ורק אז נוכל להעיר [אם באמת נוכל] לו באופן הראוי. נביא בעניין זה מעשה ידוע על אדם אחד שרצה לקנות מתנה לביתו לרגל חמישים שנות נישואיהם. הציע לו אחד מחבריו שירכוש חפץ שגם הוא יוכל ליהנות ממנו, ואז שניהם יהנו מהמתנה במידה שווה. חשב האיש מה יכול לשמח אותו ואת בני ביתו כאחד ואז עלה במוחו רעיון. הוא ניגש לחנות וביקש מהמוכר מכשיר שמיעה לאשתו שעקב הגיעה לגבורות שמיעתה נחלשה, אך הגעתי לבדי, הוסיף, מכיון שאני רוצה להפתיע אותה. אמר לו המוכר, מכיון שצריכים לוודא מה רמת השמיעה שלה, מוטב שילך לביתו וינסה לדבר עמה ויראה מאיזה מרחק היא שומעת כדי שיוכלו

לכוון לה את המכשיר כראוי. חזר אותו אדם לביתו עמד בפתח הדלת ושאל: שלום וברכה, מה הכנת היום לצהרים? אך לא זכה לתשובה. התקרב עוד יותר והגיע לפתח המטבח וחזר בשנית על שאלתו, ושוב – אין תגובה. בשלישית כבר עמד ממש מאחורי אשתו ושאל: מה יש היום לארוחת הצהרים?? מסתובבת אליו אשתו ואומרת: כבר פעם שלישית שאני עונה לך, עוף ואורז!.. הוא אשר דיברנו שלפעמים נראה לנו שאנו מצד המוכיחים אך אנו מושלמים, ולבסוף אנו מגלים שאנו בעצמנו צריכים מכשיר שמיעה... ישנה עצה חזקה מאוד שנותנים במקומות טיפוליים והיא בדרך מליצה, להוציא את הצמר גפן מהאוזניים ולשים אותו במקום זאת בתוך הפה... אז אולי האדם פחות ידבר ויותר יהיה קשוב לעצמו ולסביבה.

סיפר אחד מראשי הישיבות לבחורים מתקדמים, שכל בחור בכל מצב שהוא היה מתקבל בזרועות פתוחות לישיבה חוץ מבחורים שהגיעו עם מכשירים של טכנולוגיה פסולה. וכששאלו אותו מה ההבדל בין בחור עם מכשיר לבחור ללא מכשיר ובכלל היכן זה כתוב שאסור להחזיק מכשירים לא כשרים, אמר: כל עוד שבחור נמצא היכן שנמצא אך מגיע לישיבה, לא חשוב מה עשה הרי אני כאן לעזור לו. אך בחור שבא לישיבה עם מכשיר שכזה, אין אפשרות כלל לעזור לו, כיון שהוא עדיין מחובר לטומאה, וכל עזרה שהיא תיפול מיד אחרי שישב למכשירו... ביאר האדמו"ר צוק"ל הפלא ופלא: יעקב אבינו ע"ה אמר לעשו, עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אך חוץ מהתרי"ג מצוות היו עוד הרבה שאלות שונות של דברים היכן זה כתוב שאסור, וכל מיני ספיקות שלא ידוע אם אסור או מותר, כיצד ידעתי לפסוק לעצמי בזה? זה למדתי ממעשיו הרעים!! לבן עצמו היה השו"ע שלי – כי מה שהוא עשה ידעתי בבירור שזה אסור לעשות...

צדיק ורע לו – עבודה של איכות

"ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו... לשני מחנות". וברש"י, ויירא שמא ייהרג ויצר שמא יהרוג הוא את אחרים... ובשפתי חכמים מבאר עפ"י הגמ', 'ואם תאמר והלא כבר הבטיחו הקב"ה, והשיבותיך אל האדמה הזאת? כבר תירצו בגמ' [ברכות ד. וסנהדרין צח:] שמא יגרום החטא'. ויש להבין מה היה קשה ליעקב אבינו? נקדים על פי הפשט בשם חסידים, שגם אצל משה רבינו אנו מוצאים שאמר לקב"ה בחטא העגל 'למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאתם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה'. או כדכתיב בפרשת ואתחנן, 'פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת ה' להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאתם להמיתם במדבר'. ואז ייוצר חילול ה' מאוד גדול. כמו כן אמר יעקב אבינו ע"ה, רבש"ע, הלא אם אחטא ח"ו ואז כבר תסתלק ממני השמירה המובטחת, אמנם רק אני אדע מזה אך הגויים מה יאמרו, איה הבטחת ה' שישמור אותו... ויצא מזה חילול ה'.

אמנם בעומק העניין מבאר הפרי הארץ זי"ע, 'ויירא יעקב' – הוא הפחד של הצדיק אמת שהוא הפחד הכי גדול בעולם, והוא, שלא יקח לעצמו שום נשימה אלא תמיד יחיה בקשר בורא בכל דבר שהקב"ה מנהיג אותו. ובזה מובן שכל אחד שייך בזה להיות צדיק. והפרי הארץ מרחיב בעניין, על עניין צדיק וטוב לו צדיק ורע לו. ומשה רבינו ע"ה כבר אמר 'הראני נא את כבודך' ושאל מדוע יש צדיק וטוב לו צדיק ורע לו? מבאר הפרי הארץ שהמושג צדיק הוא מי שמצדיק כל דבר שעובר עליו שהוא מאת הבורא יתברך אז הוא חי כל הזמן בקשר בורא. ולכן אומרים 'צדיק יסוד עולם', כי זהו היסוד עליו עומד העולם – לגלות בכל דבר את הנהגת ה'. אך עדיין דבר זה תלוי בנפש האדם. ישנם נשמות שמטבע ברייתם הם דבקים בה', ועל כן חוששים הם כל הזמן שישכחו את ה', אלו הנשמות בודקים את עצמם בכל רגע ורגע בכל המישורים, שויתי ה' לנגדי תמיד, וחטאתי נגדי תמיד, ומכאבי נגדי תמיד. והם כמו סכר שמחזיק כל הזמן את הסחף של המים שלא יתפרצו, כי ברגע הסכר ייפול ישטפו המים את הכל... צדיקים אלו הם בבחינת צדיק וטוב לו, ואין חשש לתת להם שפע רב מפני שהם כל הזמן דרוכים. מנגד, ישנן נשמות שהם בבחינת צדיק ורע לו, וכבר מקדים ואומר על כך הפרי הארץ 'בהדי כבשי דרחמנא למה לך', כלומר – אל לנו לשאול על חשבוננו של עולם, כי ברור שלכל דבר יש חשבון רק שאנו לא מבינים הכל... עכ"פ אלו הנשמות אם לא יתנו להם כל

הזמן תזכורות מיד ישכחו מהשי"ת. לכן אלו הצדיקים הם מקושרים לה' רק בזכות שכל הזמן נותנים להם תזכורות, אם הוא שוכח מה' מיד מקבל טלפון מהבנק, או נוסע ומקבל פנצ'ר וכן ע"ז הדרך... מה שאנו צריכים להסיק מזה הוא, שאדם צריך לדעת שאם הקב"ה שם אותו במצב מסוים זהו סימן ששם נמצאת העבודה שלו למצוא את הקשר בורא בבחינת הצדיק שבו. ואם כן אין העבודה נמדדת בכמות, אלא באיכות של הדבר כיצד האדם מקבל את הדברים שעוברים עליו.

אמר יעקב אבינו ע"ה לקב"ה: אתה שאמרת לי 'היטב היטיב עמך', א"כ שמת אותי בקטגוריה של צדיק וטוב לו ולכן 'ויירא יעקב מאד' משום שמילא צדיק ורע לו אין לו לאן לברוח כי מיד נותנים לו תזכורת אך אני שאני בבחינת צדיק וטוב לו אני הרבה יותר בסכנה כעת שאשכח את ה' מחמת הטוב שמושפע עלי... ובאמת זו הדרך של צדיק וטוב לו שחי כל הזמן בפחד הזה כדי שלא ייאבד את הדביקות. וזהו יעקב אבינו בחיר שבאבות!

המלחמה העיקרית – מלחמת המח!

'כי שרית עם אלקים ועם אנשים'. ומבאר רש"י, 'אנשים – עשו ולבן'. יש על כך ביאור נפלא ביותר מהרב מבריסק זצ"ל, שמדבר בספרו חזק ביותר על העניין שאין עוד מלבדו. ומביא את המעשה בגמ' על אחד האמוראים שהיתה מכשפה גרה בעירו ומאוד פחדו ממנה, ואמר שעליו אינה יכולה לעבוד. וניסתה ולא הצליחה, וכששאלה אותו מה עשה? אמר לה שחשב כל הזמן על העניין שאין עוד מלבדו. עכ"פ הרב מבריסק היה חוזר על סיפור זה הרבה פעמים ובפרט בשנים הקשות שעבר. ובנפש החיים [שער ג' פרק י"ב] מביא עצה טובה... וז"ל: 'באמת הוא עניין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינים ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו שום רושם כלל, כשאדם קובע בליבו לומר הלא ה' הוא האלקים האמיתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם ככל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו ומבטל בליבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם ומשעבד ומדבק טהרה על מחשבתו רק לאדון מיוחד ב"ה כן יספיק הוא יתברך ידו שהוא מבטל ממנו כל כוחות ורצונות שבועלם שלא יוכלו לעשות בו שום רושם כלל'.

עם מילים אלו הצליח הגרי"ז לעבור בשלום את מלחמת העולם, כשמימינו ומשמאלו גויים צמאי דם שמחפשים כל העת קרבן לספק בו את תאוותם השפילה... ולימים סיפר, שפעם אחת עזב מחשבתו לרגע קט ומיד צץ עליו איזה חייל בתואנות שוא והחל לבדוק, מיד התחזק שוב באמונה זו וסגולה נפלאה, וראה זה פלא הגוי עזבם לנפשם מיד בתואנה כלשהי...

כמו כן סיפרו פעם מעשה נורא הוד שהיה עימו. באותם ימים הצליח להשיג איזה יהודי חשוב ועשיר גדול לגרי"ז דירה נאה ומכובדת כפי כבודו בוילנא. בתקופה זו שלטו הרוסים באיזור והחוק קבע שאם ישנה דירה מכובדת והצבא חפץ בה, מיד צריכים לפנותה!! והגיעה אליהם ידיעה שהצבא בדרך לוילנא ויתכן שיבוא איזה פקיד לבדוק את הדירה. כולם נכנסו לבהלה גדולה, אך הרב מבריסק לא חשש כלל, אלא אמר להם: הלא כתוב בפרשת השבוע שיעקב נלחם עם המלאך ולאחר מכן אמר לו המלאך 'כי שרית עם אלקים ועם אנשים'. ומבאר רש"י מי הם האנשים? – עשו ולבן. ולכאורה ק' כי בשלמא את לבן כבר ניצח בפרשה הקודמת, אך את עשו עדיין לא ניצח כלל משום שהוא עדיין לפני המלחמה עם הארבע מאות איש? אלא רואים שעיקר המלחמה היא עם שרו של עשו [וכמו שמבאר הרשב"ם בעניין זה הפלא ופלא, שעשו כלל לא רצה להרוג את יעקב, אלא להיפך וגם הולך לקראתך כמו שמואב אצל משה ואהרן וראך ושמח בליבו כן עשו שמח מאוד לראותך]... אם כן רואים שכל המלחמה היא במח של האדם, וברגע שניצח את המלאך כבר לא משנה שאפילו יבואו ארבע מאות איש לא יוכלו כלל להזיקו אלא להיפך – לדרוש בשלומם כפירוש הרשב"ם...

ואני, מסיים הרב מבריסק זצ"ל כבר נלחמתי בשר של רוסיה, בהתחזקי כל העת בעניין שאין עוד מלבדו... וכך אמנם היה, שהגיע הפקיד והדירה לא מצאה חן בעיניו כלל וכלל ועזב אותם לנפשם...

*

'להיחתיך ולהישאר שלם'

ויירא יעקב מאד ויצר לו, מבאר רש"י, 'ויירא - שמא ייהרג, ויצר לו - אם יהרוג הוא את אחרים'. יש לבאר כמה תמיהות. האם אמנם ניתן לנהל מלחמה ללא שייהרג אף אחד? ובפרט שמובא שהיו ארבע מאות איש. אם נחשוב ארבע מאות איש - הם ארבע מאות מחבלים שלכל אחד ישנה רשעות בפני עצמו... וכשם שבעבודת ה' לכל אחד יש את העבודה שלו, כך להבדיל גם בצד השני הוא כך. אם כן כיצד ניתן להתמודד עם בעיה שכזו? דבר נוסף שבשלו פחד יעקב אבינו ע"ה, ומובא בשפתי חכמים, מה אם אחד מתוך הארבע מאות איש הללו לא שלם עם עשיו ואינו רוצה באמת להורגו, 'שמא יהרוג הוא את אחרים' - והם לא באו להורגו?

ב'שם משמואל' זי"ע מובא ביאור נפלא על הפסוק "וארבע מאות איש עמו", שהיו כולם עמו באותה עצה. ומזה פחד יעקב אבינו ע"ה כמובא בפרשת בשלח באותו עניין על הפסוק, "ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאוד"... אף כאן נאמר יראה, ומבאר רש"י 'נוסע אחריהם - בלב אחד כאיש אחד'. כלומר שהיו באחדות כדי לרדוף אחרי בני ישראל ומזה לבד פחדו בני ישראל, מהיכן מגיעה כזו אחדות אצל הגויים. ואף כאן יירא יעקב אבינו ע"ה מהיכן כל הארבע מאות איש של עשו בכזו אחדות עימו?

אמנם בשפת אמת זי"ע מבאר דבר מבהיל, שכשרואים שאומות העולם באחדות, הכח שלהם לזה נובע מיהודים שמתנהגים בהפקרות רח"ל.

דוגמא נוספת לכך ניתן למצוא במגילת אסתר בפסוק, "ויצא התך אל מרדכי... ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם"... ולכאורה יש להבין, מה ראה מרדכי הצדיק להזכיר דווקא את עניין הכסף? ולפי הביאור הנ"ל מובן נפלא, דאיך יתכן שגוי יסכים לעשות כזה מעשה של מסירות למסור את כספו בשביל משהו ערכי? הלא מעשה שכזה מתאים יותר ליהודי שנותן מכספו לצדקה וכדומה? ולכן דווקא דבר זה היה תמה למרדכי, ואמר אין זאת אלא מפני שהיהודים אינם נותנים מספיק צדקות ואינם מתנהגים כראוי על כן עובר כח זה לגויים שיתנהגו אף הם לא כראוי להם... ואמנם מבאר השפ"א שם במקום, כי גוי הוא טוב במילים אך לא במעשים, וכפי שבאמת קרה לבסוף שהיהודים חזרו בתשובה שלמה, והמן כלל לא נתן ואף לא חשב לתת את הכסף...

בפסוק "ויותר יעקב לבדו" ובמדרש - הה"ד "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". מק' השפת אמת זי"ע על דברי המדרש, הלא הפסוק 'ונשגב ה' לבדו' מבואר על הקב"ה, שכשיבוא המשיח יתפרסם שם ה' בעולם, וא"כ מה שייך להשוות פסוק זה למעשה של יעקב אבינו ע"ה והמלאך. ועוד תמיהה כיצד שייך להילחם במלאך, ומה טמון בסיפור זה של מלחמת יעקב אבינו ע"ה עם המלאך?

ידוע שכשם שלאדם יש גוף ונשמה כך למלאך יש גוף ונשמה, אך גופו של האדם הוא גשמי ושל המלאך הוא רוחני. אמנם הנשמה של יהודי מגיע גבוה הרבה יותר משל מלאך. וראיה לכך מבאר רש"י ז"ל על הפסוק, "עתה ייאמר

ליעקב ולישראל מה פעל קל", ומבאר רש"י שהמלאכים הם אלו שישאלו אותנו לעתיד לבוא מה פעל קל, כלומר שלעתיד לבוא ההשגה שלנו תהיה יותר גבוהה משל המלאכים. [עוד ניתן לראות בעניין זה באוהב ישראל מאפטא על ט"ו באב] אצל יעקב אבינו היתה עבודה כפולה בשני מישורים והיא עבודת הצדיקים. מצד אחד עבודת הגוף, לזכך אותו על ידי התורה והמצוות. ועבודה נוספת להפוך את הגוף לבחינת נשמה. דבר זה מבאר השפ"א זי"ע בכמה מקומות ומדמה זאת לששת ימי החול ששם אדם עובד להכניס בכל דבר גשמי נקודה של עבודה למצוא שם את השי"ת, והם ימי הגוף נקראים. ושבת הוא יומא דנשמתא, שם עוסק האדם בעבודת הנשמה. ידוע המעשה שהיה אצל המגיד מקוזניץ זי"ע, שאמר לבנו 'אני איני בחינת גוף אלא בחינת נשמה כבר'... אמר לו בנו הרה"ק ר' משה זי"ע, הלא אני נוגע בך ומרגיש גוף? ענה לו אביו: מי שחי גוף מרגיש גוף... כלומר שיש מושג שכזה לחיות בבחינת נשמה. כשאדם חי שכל דבר שעובר מאת ה' הוא סיבה ולא מציאות הוא חי חיים של נשמה – וזו ההתחברות האבסולוטית של האדם לנשמתו, התחברות שהופכת את הגוף לבחינת נשמה.

ביארנו בשבוע שעבר את הפסוק "לקטו אבנים", כשעשה יעקב אבינו גלעד בינו ובין לבן, אמר יעקב לבניו: הלא כל חיי אני עובד ללקט את כל הניצוצות קדושה שהיו אצל לבן, ועתה הוא עדיין רודף אחריו, אות הוא כי עדיין נשאר כמה חלקים שלא תיקנו, על כן לקטו אבנים, באו ונלקט את כל מה שנשאר עדיין בקדושה שלא ליקטנו, כי אילו היינו גומרים לתקן שם הכל, לא היה יכול לבן לרדוף אחריו כלל! כך חי יעקב אבינו ע"ה וכך למד דרך חיים בבית אביו. לראות בכל דבר את הנהגת השי"ת ולא להיכנע לתמונת המצב שנראית כמציאות. על כן יעקב אבינו ע"ה ברא ובראשונה עשה את ההשתדלות של ששת ימי המעשה – כלומר לעבוד בכל הכוחות לדאוג למחנות ולילדים ולכל הסובב אותו שלא יפגעו מידו של עשיו. זו עבודת הגוף לגלות שם את הקב"ה. ולאחר כל זה ישנה עבודת הנשמה, היינו כפי שביאר לנו ר' אשר זי"ע, שלאחר כל ההשתדלות שהאדם עושה והעבודת ה' שעובד אז מתחילה העבודת ה' האמיתית שלו לבטל את כל העשייה ולחיות שכל הכוחות שהיו לו עד כה הן מאת ה' וגם לא שלו! וזה נקרא יומא דנשמתא, היינו כשהאדם מביא את עצמו לעבודה של ביטול מוחלט, ועבודה זו היא ההסכמה לכל מהלך שהקב"ה יניח אותו, ובהמשך נבאר אי"ה עוד כמה דוגמאות לדבר.

קעת נוכל גם להבין את דברי המדרש, כי הפסוק 'ויותר יעקב לבדו', לפסוק 'ונשגב ה' לבדו'. כי אחר כל עבודת ההשתדלות שעשה יעקב אבינו לחצות את הילדים ואת העם ולעשות מחנות ודורון לעשיו, הגיע לעבודה האמיתית שהיא לחיות שכל ההשתדלות הזו הינה ההנהגה של ה' ולבטל כל חלק שיש לו בה. לבדו – גם הוא עצמו אינו נמצא כאן בעשייה אלא הלבדו של השי"ת בלבד! כמו כן מובן שכשהגיע למצב זה שנקרא בחינת נשמה, היה כבר במצב יותר גבוה מהמלאך, וממילא ניצח אותו. כי כל זמן שהיה יעקב אבינו בבחינת איש ככתוב 'ויאבק איש עמו' והוא בחינת גוף, ממילא המלאך מנצח כי גופו של המלאך גבוה יותר. אך ברגע שהגיע ל'עלות השחר' – היינו שעלה כבר למדרגת נשמה ניצח יעקב אבינו. ובעומק הדברים כשאדם חי בבחינה של גוף הוא עצמו נותן את החיות ואת המציאות לעשיו לשלוט...

בקדושת לוי זי"ע מק' מדוע המלאך לא היה יכול לומר שירה עד לאחר מלחמתו עם יעקב אבינו? ומבאר הפלא ופלא, שהמלאך מקבל רשות לומר שירה רק כשיש תענוג לקב"ה משליחותו. לכן כיעקב אבינו ניצח אותו סיים המלאך את שליחותו על הצד היותר טוב ועל כן חפץ היה מיד לעלות ולומר שירה. ביאורינו הנ"ל מתבאר באופן נפלא גם בהמשך הדברים, כששאל המלאך את יעקב אבינו, מה שמך? ולכאורה הלא נלחם עמו זמן רב וכיצד זה לא ידע את שמו. ומנגד אם לא יודע שישאל בהתחלה? אלא יש לבאר שכל זמן שעשה יעקב השתדלות של ששת ימי המעשה בגוף, עדיין נקרא יעקב, כיודע שיעקב הוא משום שאחז בעקב עשיו והוא בחינת הגוף. אך לאחר שניצח את המלאך אמר לו המלאך: מה שמך? ויעקב אבינו ענה: יעקב. אמר לו המלאך: כל זמן שנלחמת בהשתדלות בחינת גוף שמך יעקב, ואז אני מנצח כי אני גבוה ממך. אולם כעת שניצחתי אין אתה נקרא יעקב כי כבר הגעת לבחינת הנשמה, על כן לא ייאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך – ישראל נוסריקון ל"י רא"ש כיון שכבר הגעת לראש. ובעניין ההשתדלות ישנו ביאור נפלא מהרה"ק מלעלוב זי"ע, מדוע באמת אחז יעקב בעקב עשו הלא ידע שזה לא יעזור כלום כי סוכ"ס עשו ייצא הראשון? ובאר שאע"פ שאדם יודע שכלו כל הקיצין ולפי החשבון הפרטי שלו כבר לא ניתן מה לעשות עדיין צריך לעשות השתדלות כלשהי...

בחינה זו של יעקב וישראל, עוברת על כל אדם בכל יום ובכל רגע, פעם יעקב ופעם ישראל. בשם ר' אשר זי"ע אומרים עוד שאדם יכול כל יום בבוקר לקום בבחינת אריך אנפין ובערב להיות שוב בבחינת זעיר אנפין. וכך כל החיים אדם עובר כל הזמן מצבים שיש לו בהירות לעומת מצבים שהוא מרגיש בשפל המדרגה. א"כ מה רוצים מאיתנו? העבודה של האדם היא לחיות בבחינת נשמה, היינו לעשות את המכסימום של ההשתדלות, ללא שום קשר למבחן התוצאה, כי את התוצאה כבר מוליך אותנו הקב"ה בעל כרחינו, וכפי שאמרו חז"ל בעל כרחך אתה חי!

כעת יתבארו גם התמיהות מתחילת השיעור, כיצד ניתן לערוך מלחמה ללא שאף אחד ייהרג? יעקב אבינו ידע שישנה כזו אפשרות, אם רק ישכיל לחיות את המלחמה הזו בבחינת נשמה, היינו שאין לאף אחד שליטה עלי. אין ארבע מאות איש ואין עשיו וכל המציאות הזו של מלחמת המלאך הינה סיבה נפלאה מאת ה' לתת לאדם קשר בורא במצב הנתון. ובאמת כשחי כך לא נעלמו כל אנשי עשיו לגמרי ועשו עצמו עזב אותו לדרכו, ונתקיים בו הפסוק "ויבא יעקב שלם" – שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו. אמנם התנאי לזה הוא לדעת שרק על ידי המעברים ניתן להגיע לזה. והסיבה א"כ למה האדם לא מבקש מה' שיתן לו מעברים וניסיונות, על כי האדם עדיין לא בטוח שזה מה שיתן לו את הקשר בורא הזה בבחינת נשמה. ולכן צריך שמשמים יעבירו אותו בעל כורחו במצבים הללו 'וידחקו אותו לפינה' עד שיסכים. אך מי שמתחילה מרגיל את עצמו לחיות עם הקשר בורא הזה חוסך לעצמו את הייסורים הללו בגוף מחמת שכבר חוֹוה ועובד איתם בבחינת נשמה.

ישנו ביאור נפלא בעניין זה מבעל החתם סופר זי"ע, על הפסוק, "ויקרבו ימי ישראל למות", ידועה האמרה 'יעקב אבינו לא מת'. ובאמת מדוע לא מת אלא רק הולך למות? מבואר שכל צדיק שאינו מניח בן כמותו נקרא מת. יעקב אבינו ע"ה היה בעל ייסורים כזה שאת כל ההשגות שלו השיג דרך הייסורים הללו. אמר יעקב אבינו: אני הולך מהעולם ואין אף בן אחרי שיעבר ייסורים כאלו, על כן חשב שהולך למות. עד שראה את יוסף הצדיק והתנחם בו... על כן אמר לו, "שים נא ירך תחת ירכי" מבואר בזוהר הק' שיד זה רומז לחסד, וירך רומזת לייסורים. ובכך רמז לו שהחסד יכול לשמש לו במקום הייסורים. בביאור העניין באר ר' אשר זי"ע, שעניין הייסורים הם להביא את האדם לביטול. וכשעושה האדם חסד הרי הוא כמו ייסורים משום שהאדם משחרר מעצמו בשביל השני, וזו הפעולה שהייסורים עושים – היינו משחררים את האדם מעצמו, מההרגלים שלו, מהמידות הרעות שלו, ומעלות אותו לדרגת נשמה. כשאדם בוחר בחסד – כשבא מישהו לבקש טובה, ואנו מתחמקים הרי שבזה אנו מבקשים את הדרך הארוכה יותר, אך אם אדם מנצל את ההזדמנות וחותר מעצמו, אז זוכה לחיי נשמה.

עלינו לדעת יסוד! אותו לימד אותנו ר' אשר זי"ע, כדי להיכנס לאכול מעץ החיים, צריך לעבור את להט החרב המתהפכת! החרב המתהפכת הינה חרב בעלת שני להבים – כך, שבכל מצב שהאדם עובר צריך הוא להיחתר. כעת יש לאדם את הבחירה כיצד להיחתר: או להתיימש, ואז הוא נחתך בנפשו, או לפרוק עול, ואז הוא חותר את עצמו בגופו, או שנותן נקודה של אמונה – שם נדמה לו שהוא נחתך, ועל כן הוא עושה חשבון מוטעה, מה יש לי כבר להפסיד הלא אני יחתך בכל מקרה, וגופו בוחר לקחת את החיות של המסכנות או ההפקרות לעצמו. אך אם בכל זאת בוחר באמונה הוא כלל לא נחתך כי האמת שהוא מגיעה אליה נותנת לו חיות לנשמתו וקשר בורא לנצח נצחים.

*

"הבטחה או אבטחה?!"

"במדרש אמר ר' פנחס בר' ראובן מצינו בחור שבאבות בחור שבנביאים שהיו מתייראים שנאמר ויירא יעקב מאד וכתוב כי יעקב בחר לו יה, ומשה רבינו ע"ה כתיב לולי משה בחירו ונאמר במלחמת סיחון ועוג אל תירא אותו משמע שהיה מתיירא"

"הנה במדרש הזה מניח כל הקושיות ומסלק כל התמיהות שכנגד הבטחת התורה על צדיק ורע לו"...

הפרי הארץ זי"ע מניח לנו השבוע יסוד מהי הסתכלות הצדיקים בעבודת ה'. ופותח בשאלה, הלא הקב"ה הבטיח ליעקב אבינו הבטחה שכל אחד היה רוצה בה והיא "ושמרתיו בכל אשר תלך", ומה כל הפחד אם כן שהיה ליעקב אבינו? כמו"כ הפרה"א מקשר בין העובדה שיעקב אבינו יירא לבין כך שהוא היה בחיר האבות. וכן מביא אצל משה רבינו ע"ה שהיה בחיר ה', וג"כ יירא במלחמת סיחון ועוג. וצריך להבין מה ההקשר בין הדברים? אנו יודעים שצדיק ביאורו, מי שמקשר כל דבר אליו יתברך. ואם כן, מדוע יש מצב של צדיק ורע לו, הלא אם עושה מה שצריך, הוא אמור לשבת על מי מנוחות?

"והנה ענין שמא יגרום החטא בכדי להבינו... היא שכל צדיק וצדיק עיקר תוכן כוונתו בכל מעשי רצונו בכדי לעשות נחת רוח לבוראו שאמר ונעשה רצונו".

כוונת הצדיקים אחת היא, לעשות את רצון הבורא ב"ה. ולעשות רצונו ית' הכוונה לשמוע בכל פרט ופרט שיש רבש"ע שמחיה את הבריאה. וכפי שכתוב אצל יעקב אבינו "ויפגע במקום", שכל מקום שהגיע פגע שם במקום ב"ה שמחיה אותו.

על כן, גם אם הקב"ה מבטיח לו שמירה עדיין הוא מתיירא שמא יגרום החטא כדפירש רש"י. והחטא הוא אחד – הנתק מרבש"ע. כי כעת כשמובטח לו שלא יפול, הוא כביכול 'מסודר' ברוחניות ובגשמיות, ואז יש את החשש הכי גדול שהיצה"ר יכשיל אותו בגאווה. משא"כ אם עובד עם עצמו בכל רגע ובעוד פרט ופרט לחוש ולחיות ולא לשכוח שיש כאן מנהיג לבירה, אז הוא בקשר תמידי... וגם בהכנעה תמידית כי יודע שאם הקב"ה לא ירומם אותו אזי הוא נשאב בכח לשאול תחתית. ומזה פחד יעקב אבינו שמא יגרום החטא. ידוע מהבעש"ט הק' שבשעת יציאת נשמה שמעו אותו מתפלל "אל תבואני רגל גאווה". וכן הגמ' אומרת שאם בשעת יציאת נשמה פניו של אדם מול הסובבים אותו סימן יפה הוא לו. ומספרים על ר' משה לייב מסאסוב זי"ע שהיה לו ניסיון בשעת יציאת נשמה שלא לסובב את ראשו כדי שלא יכשל בגאווה... רואים מכאן שהיצה"ר לא נח לרגע וגם ברגעיו האחרונים של האדם הוא עט עליו ומחפש להפילו בפח יקוש. א"כ יוצא שהמושג צדיק הוא להיות מקושר כל הזמן לה'. ואם זה לא כך לא חפץ הוא בהבטחה שיכולה להביא אותו בנקל לנתק. ולכן יחד עם ההבטחה באה האבטחה - היא השמירה והפחד שלא יכשל. וממילא מבאר הפרה"א יסתעפו שאר היראות התחתונות להתעורר אליו. מאחר והפחד מביא אותו לחזק את הקשר שלו עם ה'. וזו הסיבה שיש צדיק ורע לו, כי הקב"ה יודע ומכוין כל נשמה לפי כחה, וישנם נשמות שאם יתנו להם הבטחת שמירה כמו יעקב אבינו ומשה רבינו ע"ה, לא יתגאו בשל כך, ואדרבה יחזקו את עצמם לראות שפלותם ולחיות שצריכים את השמירה כל הזמן. משא"כ מי שלא יכול לעמוד בכזה ניסיון אז הקב"ה יודע שרק ע"י חוסר יוכל להחזיק בקשר תמידי עם ה', וברוב טובה יתקיים בו הפסוק: "עושר שמור לבעליו – לרעתו". ולכן יש צדיק ורע לו כיון שרק כך יחזיק עצמו. ולכן הפחד הכי גדול שיש בעולם הוא פחד הצדיק שלא יקח לעצמו שום דבר ובשל כך יהיה בנתק מה'.

"והנה על ענין וישלח יעקב מלאכים אל עשו ומבואר בזה"ק גודל החכמה ותחבולה בכוונת מעשה זו. ובמדרש משמעו איפכא שהיה לו לילך לדרכו ובה ששלח היה כמחזיק באזני כלב עובר מתעבר על ריב לא לו".

הפרי הארץ רוצה להניח יסוד, לכן מביא לכאורה סתירה בין הזוה"ק למדרש האם נכון עשה יעקב אבינו ששלח שליחים לעשיו, האם היה זה כורח המציאות או שעל ידי כך רק גרע בזאת שעורר אולי מחדש את שנאתו של עשו, ובלי זה היה שוכח ממנו?

"אבל תוכן הענין הוא עדות ה' נאמנה מחכימת פתי שעיקר עסק התורה והמצות צריכות כוונה להבין פחיתותו ופחיתותו איך קשור בחומריות".

היסוד הוא שכל ענין התורה והמצוות הינם אמצעי להגיע על ידם לקשר בורא. הגוף זקוק לזיכוכ וכבר כתוב בפסוק, רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לזכות – לשון זיכוכ. ולפיכך הרבה להם תורה ומצות. לפי שהתורה מזככת את האדם. אמנם הכל תלוי ברצון האדם. וכבר ידוע בגמ' שהתורה היא סם, אם אדם משתמש בסם כדי להתעלות אזי נעשה לו סם חיים, אך אם מחפש בלימוד רק להתגדל אזי נעשית לו סם המות. וכפי שמצינו בשניים שצלו פסחיהם,

זה אוכל וזה אוכל, אחד אוכל לשם קרבן פסח ואחד אוכל לשם אכילת בשר... ועליהם הכתוב אומר, "צדיקים ילכו
בם ופושעים יכשלו בם". וכלל זה כבר קבע הבעש"ט הק', שהיכן שמחשבתו של האדם – שם הוא!
"ובאמת כי עסק מצות כזה היא הנותנת חיים לעושיה ועדות ה' נאמנה מחכימת פתי".

מי שמחזיק עצמו לפתי אותו התורה הק' מחכימה. מי שעוסק בעסק המצוות כיון שיודע שזו האפשרות היחידה שיש
לו להתקרב לקב"ה ובלי זה גופו העכור רחוק מאוד מה'. הוא זוכה להתקרב לה'. אך מי שהוא חכם בעיניו אין המצוות
מחכימות אותו "כי לאורו ילך", ואין נותנים עצה אלא מי ששאל כהוגן. אך מי שאינו חפץ ר"ל לא זוכה להתקרב...

"והנה הענין יעקב ועשו האמורים בפרשה הם על דרך זה כי ענין עשו הוא ענין התנגדות שעומד כנגד כל קרבת
אלוקים יחפוץ להפיר עצתו בגדלות הפסולה כמאמר עשו בנה הגדול, ואח"כ כשמפילו בגדלות נוקם הוא ובעל
חימה אח"כ להנקם ממנו".

מבאר הפרה"א שיעקב ועשו הם המצבים שעובר האדם כל הזמן. ואחר שנופל בגאווה שהיא הנתק מאיתו ית' נוקם
ממנו היצה"ר על זאת. אין מצב שאדם מנותק מה' ויהיו לו חיי שלווה ומנוחה. מי שמתנתק הטבע מתנקם בו!
"וזהו שצוה יעקב לאמר לעשו כה תאמרן לאדני לעשו".

עשו הוא היצה"ר שכל הזמן מנסה להכניס באדם מחשבות של גדלות כדי לנתק אותו מהבורא. ויעקב אבינו אומר
לו: כה תאמרן לאדני לעשו עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי. כלומר, על אף שהייתי גדול מאוד כפי שכתוב
בהמשך, "ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה"... ובכל זאת לא נעשיתי שר וחשוב, מאחר והתחברתי לתורה שהיא
מחכימת פתי, כפי שביארנו מי שהוא פתי בעיני עצמו ורק כך יכלתי להחזיק מעמד בין היעקב לעשו. רגע אחד יעקב
ורגע שני עשו אך בזכות התורה הגעתי להכרה שאני חייב רחמי שמים בכל רגע, וזה מה שהחזיק אותי כל הזמן.

"והנה ידוע היות יעקב בחיר שבאבות והנה ענין בחור הוא דבר הממוצע ומכריע בין תרי הפכים הזה או זה ובא
השלישי ומכריע בנתיים". ענין יעקב הוא שייך בכל אדם ע"י שהופך מציאות לסיבה כדי לבוא לקשר בורא. כגון מה
שלא יעבור על האדם, הקב"ה מוריד לאדם מצבים שנראים כמציאות מבחינת הטבע שלהם. אך לנו עם ישראל
ישנם הכוחות להתעלות מעבר לטבע ולגלות שמציאות זאת אינה אלא סיבה מאיתו ית' לגלותו ולהתקרב אליו. ומי
שעשה זאת הוא ממתיק את הדינים בשרשם.

לפי"ז מובן היטב המדרש והזהר, כי יעקב אבינו שהוא המקשר ואוחז בשני הקצוות, גם שיירא מעשו שרוצה להורגו
וגם שנותן קשר לבורא ומאמין ויודע שאף אחד לא יכול להרע לו. לכן בכוונה תחילה שלח שליחים לעשו. כי הלא
הקושיא היתה שעשו כבר שכח ממנו ומה לו לעורר אותו שוב לשנאה? אבל יעקב אבינו שהיה משופע בכל טוב,
פחד שלא יגיע לנתק. לכן בחר לעורר את עשו ובקצה השני לעבוד על אמונה בה'. וכך העלה את שניהם גם יחד,
ובשביל זה שלח לו ה' הבטחה שכזו. כי עי"ז הגיע לפחד האמיתי של הצדיק שלא ינתק מה', וממילא מגיעות כל
היראות התחתונות להעלות את עצמן ע"י אותו צדיק.

"לכן חכמה גדולה עשה שהיה מתיירא והמתיק והעלה היראה למעלה והכניע הגבורות עי"ז וה' יזכנו להיות מן
היראים השלמים אמן!

"שורש היראה"

בשבוע שעבר לימד אותנו הפרי הארץ זי"ע לא לעשות מציאות מאירועי העולם הזה אלא סיבה בכדי לקשר את
עצמנו לבורא עולם. המאור עיניים מביא את סיפור הגמ' במסכת גיטין עם הביאור ששמע מהבעש"ט הק'. מספרת
הגמ', 'שלח ליה מר עוקבא לר' אלעזר, בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם למלכות. כלומר אנשים שמציקים לו
ובידו לשלחם למאסר, האם מותר? שלח ליה מר עוקבא את הפסוק, דום לה' והתחולל לו, השכם והערב עליהם
בבית המדרש והוא יפילם לפניך'... ובאר הבעש"ט הק', שמר עוקבא ענה לו, כי כל הסיבה שהם מציקים לו היא
בגללו, כדי להזכיר לו להיות קשור ברבש"ע. אך ברגע שהוא יתן את נקודת ההכנעה ממילא הם כלים מאליהם,
מאחר ולא נצרכת הסיבה. ישנם אנשים המוכנים לתת הכנעה אך בתנאי שלא השני יהיה זה שיכניע אותם... אמנם
כל ההכנעה היא מפני השני, ואם נשאל מדוע? כבר אמרו חז"ל, מגלגלין זכות ע"י זכאי וחוב ע"י חייב... ואנו צריכים
להתבונן בשלנו.

בפרשת וישלח הולך הפרי הארץ ללמד אותנו שהסכנה היא כפולה ומכופלת כשטוב לאדם. יש ווארט בשם החתם סופר זי"ע על הפסוק שקראנו בפרשה שעברה, 'כי לא אעזבך' ושמרתך בכל אשר תלך, שם מבטיח הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה שישמור אותו בכל דרכיו, והנה מאותו רגע לכאורה נראה שיעקב אבינו רק סובל מעברים בכל החזיתות, עם אליפז ולבן וכו', ולכאורה קשה היכן ההבטחה של 'ושמרתך' מתרץ החתם סופר כי אדרבה זוהי אמנם הברכה. כי כאשר יש לאדם מעברים הוא כל הזמן מתעורר לצעוק לה' ואז ממילא הוא קונה את חיי הנצח שלו עם חיות והתקשרות בה'. משא"כ כשטוב לאדם והכל הולך למישרין או אז אין זו ברכה אלא אולי להיפך.

*

שורש היראה!

"במדרש אמר ר' פנחס בר' ראובן מצינו בחיר שבאבות בחיר שבנשיאים שהיו מתייראים שנאמר ויירא יעקב מאוד וכתוב כי יעקב בחר לו קה, ומשה רבינו ע"ה כתיב לולי משה בחירו עמד וגו', ונאמר במלמחת סיחון ועוג אל תירא אותו משמע שהיה מתיירא".

הקב"ה בחר ביעקב אבינו להיותו בחיר האבות וכן משה רבינו, וא"כ יש להבין הלא כעת הם מגיעים לשיא שהקב"ה בעצמו בוחר בהם, ומה יש כאן לירא? בשם הרבי מקוברין מבארים את המאמר הידוע על ג' אנשים שמחולין עוונותיהם. והם: נשיא שעלה לגדולה, חתן ביום חופתו, וחולה שנתרפא. והקשה מדוע דווקא ג' אלו? ובאר בדרך מליצה, כי נשיא לפני שבחרים בו מבטיח לכולם הרים וגבעות אולם לאחר מכן לא מקיים. וכן חתן בימי בחרותו היה שוקד על לימודו ושומר את איבריו בקדושה, ולפתע צריך לעזוב הכל ולצאת לפרנס את משפחתו... וכן בחולה שכשנרפא זחה דעתו עליו ונופל, יותר ממה שהיה כנוע בזמן מחלתו. על כן דווקא ג' אלו צריכים שימחלו עוונותיהם... וכן הוא בכל דבר כפי שמבאר הפרי הארץ כי כל דבר שמגיע ללא עבודה אין בו ממש והוא כאמרם ז"ל חכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת וכל רוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו. גם כאן בשלושה אלו נשיא וחתן וחולה שקיבלו את מצבם במתנה גמורה מאת הבורא ב"ה ללא השקעה של ממש, על כן הסכנה גדולה שישכחו מהשי"ת.

על פי זה יבואר גם כאן וכפי שהיה נוהג לומר ר' אשר זי"ע, כי הסכנה והפחד הכי גדולים בעולם הם של צדיקי האמת שמפחדים פן ישכחו את ה'. ועל כן דווקא מכיון שנהיו בחירי ה' שם יש את הסכנה הכי גדולה שלא יקחו כלום לעצמם אלא יצעקו לה' שיכוון אותם. בשם הרבי מברדיטשוב זי"ע מבוארת היטב נקודה זו על פי הכתוב שהקב"ה הבטיח ליעקב אבינו 'ושמרתך בכל אשר תלך', ויעקב אבינו לאחר מכן מבקש שוב, 'אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך', ולכאורה תמיהה גדולה יש כאן, מה ראה שוב לבקש על כך אחר שהבטיחו ה' בפירוש? אלא שאמנם כל אחד יודע שבכדי להכנס לעבודת השי"ת לא שייך בלא רחמי ה'. אך הענין הוא לאחר שאדם כבר מונח בעבודת השם יש חשש הרבה יותר גדול שכבר ירגיש שהוא עובד ה' וכולם לידי כאין ויתגאה וישכח את ה'. זה מה שביקש יעקב אבינו ע"ה 'ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך'... כלומר לא רק בכניסתי לעבודת ה' אלא בדרך הזה אשר אנכי הולך – לאורך כל הדרך אני צריך שמירה, כי זו היא עבודת ה' הנצרכת לאדם כשהיא מקושרת בכל רגע לסכנה שלא נשכח מה'.

"הנה במדרש הזה מניח כל הקושיות ומסלק כל התמיהות שכנגד הבטחת התורה על צדיק ורע לו שהרי הן המה שהבטיחם הקב"ה בעצמו ונתייראו שמא יגרום החטא"...

בפרשת וירא מאריך הפרי הארץ בסוגיא זו של צדיק ורע לו, ונבאר בקצרה כי שם כוונתו כי יש לכל צדיק וצדיק בחינת נשמה אחרת, ולפי בחינתו הקב"ה מגלגל על ידו אם יהיה לו טוב ואפילו הכי יחיה בקשר בורא, או שהוא מבחינה שצריך שמירה כל הזמן ואם ייטיב לו כעת בתחילתו אז חלילה יירע באחריתו... אך כאן צריך ביאור מאחר והבטיחם השי"ת שישמרם מדוע נתייראו?

"והנה ענין שמא יגרום החטא בכדי להבינו על ענין העבודה האמיתית היא שכל צדיק וצדיק עיקר תוכן כוונתו בכל מעשי רצונו בכדי לעשות נחת רוח לבוראו שאמר ונעשה רצונו, ואפי' אם הקב"ה מבטיח לו כל הטובות והשמירה מעולה מתיירא שמא יגרום החטא, גסות לבו בהבטחה זו בעצמו ויתרחק מאיתו יתברך".

מספרים שהציעו פעם שידוך אצל אחד מצדיקי הדור, שידוך עשיר מאוד שלא חסר כלום על שולחנם. אמר אותו צדיק שאינו מסכים כלל לשידוך זה, ואמר בזעזוע: היתכן שבני לעתיד יקום בבוקר ועוד לפני שהתפלל וביקש מה' כבר יחכו לו על השולחן לחמניות חמות וטריות??? זה החטא שמדבר הפרי הארץ 'שמא יגרום החטא', שישכח מהבורא ית' אפי' שיש לו הבטחה של שמירה מהקב"ה.

לפי זה מבואר גם המשך הפרשה, כי כל הפחד שהיה ליעקב אבינו מעשיו לא היה מחמת עשיו, אלא שמא ישכח מהקב"ה ואז יביא בעצמו על עצמו את עשיו כדי שיזכיר לו מה'. וכמו שביארנו בתחילת הדברים מהמעשה עם מר עוקבא, שהוא עצמו הביא את האנשים הללו עליו... וכבר שמענו בשם ר' אשר שאמר שאנו המפרנסים הכי גדולים של הסט"א ר"ל. ישנו ווארט בענין זה מהחתם סופר, על מאמר חז"ל 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו', ובאר כך: כל הגדול – אם אדם רואה שהוא גדול, ידוע יידע כי הוא מחבירו מחמת שחבריו הגדילו אותו, אמנם יצרו גדול – כשרואה שיש לו יצר הרע גדול יידע שזה ממנו, זה נגרם בעטיו של האדם בעצמו... ואל יטיל דופיו באחרים.

השפת אמת כותב באחת הפרשיות של חומש שמות, שלכן הקב"ה ציווה אותנו לומר בכל מצוה זכר ליציאת מצרים בשביל ענין השכחה שאדם נוטה לשכוח את ה' ולכן צריך להזכיר לנו על כל צעד ושעל ה' הוא האלקים. וזה השורש של היראה כפי שכותב הפרה"א שממילא יסתעפו שאר היראות התחתונות להתעורר אליו... כלומר שכשאדם מפסיד את הקשר שלו עם הבורא מתעוררים כל היראות להחזיר אותו למוטב, אך כשאדם מתבונן בשורש היראה רואה שיש שם חסד גדול שמאיר עליו ה' שיחזור להתדבק בו, וזה נפלא. וכבר ידוע המעשה שהיה עם הפילוסוף שנפגש עם הבעש"ט הק' ושאלו איך יתכן שהתורה תכתוב, 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', וכי ראית פעם מלך שמבקש מעמו שיפחדו ממנו? ענה לו הבעש"ט: כי אמנם כל מלך פשוט כל העם פוחדים אך רק מפני דברים חיצוניים שיכול המלך הזה לגרום להם כמו למשל, לקחת את רכושם או לאבד את מעמדם וכו', אך הקב"ה מבקש מאיתנו שנחיה איתו בכל רגע והיראה שמבקש היא שורש היראה שיבוא כל אדם על ידי היראות החיצוניות והגשמיות, ליראה עילאה שהיא שורש כל היראות שם אדם בין מבין שהכל הוא חסד ודביקות בהשי"ת רק בכל פעם על ידי מידה אחרת, וכרגע על ידי יראה, משום שלא השכיל ושכח מה' והיה צריך על פי תיקונו שיזכירו לו את זה על ידי יראה חיצונית... "ומעתה יש להתיירא לעולם יותר שהוא צדיק ובטוח מאתו ית' פחדתו אליו נאום ה' והבטחתו שלא ירחיקוהו".

"אבל תוכן הענין הוא עדות ה' נאמנה מחכימת פתי שעיקר עסק התורה והמצות צריכות כוונה להבין פחיתותו ופתייתו איך קשור בחומריות... לכן כל מגמתו להתחבט בעסק התורה והמצות שהם דעת אלקים ועסק המצות הם עטין כמובא בזה"ק, והיא הנותנת חיים לעושיה"...

מבאר הפרי הארץ, נקודה נוספת כדי להגיע לבהירות הזו של הקשר עם ה', על פי הפסוק 'עדות ה' נאמנה מחכימת פתי', אדם שיודע שהוא פתי וקשור בחומריות הוא יכול לקבל מהתורה והמצוות עצות כיצד לטהר את עצמו לדבקות בה', ולדוגמא אדם שהולך להיטהר במקוה, צריך קודם להסיר המלבושים מעליו, ואז יכול להיטהר. כמו כן בעבודת ה' והתורה והמצוות צריך להפשיט מעליו המלבושים ולהתבונן כמה הוא קשור בחומריות וכמה הוא רחוק מה', ואז התורה יכולה להעניק לו טהרת הלב. משא"כ מי שהוא חכם בעיניו ולומד את התורה כדי לגדל את עצמו הרי לאורו יסע וילך וא"כ מה תועיל לו התורה הלא הוא כאותו אחד שאינו שואל כהוגן ואינו מבקש עצה, וכבר ידוע שאין נותנין עצה אלא למי ששואל כהוגן – כלומר שאינו יודע ולכן בא להתייעץ. משא"כ מי שבא רק לשמוע את השני אך בוחר להמשיך ללכת בדרכיו הוא אינו זוכה להגיע לדבקות העיקרי בתכלית. ולא לישועה בענייניו.

"והנה ענין יעקב ועשו האמורים בפרשה הם על דרך זה כי ענין עשו הוא ענין התנגדות שעומד כנגד כל קרבת אלקים יחפץ להפיר עצתו בגדלות הפסולה כמאמר עשו בנה הגדול, ואח"כ כשמפילו בגדלות נוקם הוא ובעל חמה אח"כ להנקם ממנו".

זה מה שאמר יעקב 'כה תאמרן לאדוני לעשיו' עם לבן גרתי, ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה... כלומר מצד אחד מראה על הכנעה ומנגד מראה על גדלותו ואיך יתכן? אך בכוונה תחילה שלח לאמר לו אף שהייתי גדול ועשיר תמיד נשארתי בעיני כפתי. וזה כפירוש רש"י עם לבן גרתי ולא נעשיתי שר וחשוב. אמנם לענייננו העצה היעוצה לעסוק בתורה ובמצוות מתוך הכנעה ואז נזכה בס"ד למחכימת פתי.

*

מחכימת פתי

"במדרש אמר ר' פנחס בר' ראובן מצינו בחור שבאבות בחור שבנביאים שהיו מתייראים שנאמר ויירא יעקב מאד וכתוב כי יעקב בחר לו י-ה וכו'. הנה במדרש הזה מניח כל הקושיות ומסלק כל התמיהות שכנגד הבטחת התורה על צדיק ורע לו שהרי הן המה שהבטיחם הקב"ה בעצמו והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך... ונתייראו שמא יגרום החטא, כמו שמביא רש"י ז"ל [ויירא יעקב מאד ויצר לו וגו', קטנתי מכל החסדים וגו', וברש"י "נתמעטו זכויותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי ולכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו"].

השבוע מניח לנו הפרי הארץ יסוד מהו חטא ומהי הסיבה שהקב"ה מנסה אותנו בניסיונות של חטאים וכיצד צריך להתנהג אדם שנכשל בחטא. יעקב אבינו ע"ה פחד בדרכו להילחם עם עשו שמא יגרום החטא על אף שהקב"ה הבטיחו בברכת "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך", ודבר זה הוא תמוה מאוד, וכי איזה אדם בעולם שיקבל ברכה ישירות מאת ה' צריך לירא שיחטא?

אך הנה כבר ידועה דרכו של הפרה"א זי"ע בענין, שכל מטרת בריאת העולם הינה כדי לפרסם את כבוד מלכותו בעולם ע"י כל המצבים בהם אדם נמצא והמסכים אותם הוא חווה ועובר על בשרו. [ובשבועות קודמים הבאנו באריכות יותר את ענין לשם ייחוד קודב"ה ושכינתיה]... והאדם שמורכב מגוף ונשמה הנה גופו מושך אותו תמיד לתאוות ולשליטה כמאמר כחי ועוצם ידי עשה לי... וככל שהנשמה יותר זכה או הזמן יותר מקודש, כן כח ההתנגדות גדל כפי שאמר שלמה המלך ע"ה "כי זה לעמת זה עשה האלקים". ועתה, כאשר האדם מתנהג כשורה ובכל דבר נותן את ההכנעה ומשיג במחשבתו שהמעבר שעובר כעת הוא סיבה לקרבו יותר לה', ואדרבה אם זה לעמת זה עשה אלקים, א"כ יכול הוא לראות כעת שלפי עצם ההתנגדות והסיבה, כן אם יתגבר ויתן את ההנהגה לבורא עולם הלא תגבר גם מידת ההארה שרוצה השי"ת להשפיע עליו.

אמנם, המטרה היא שאדם יגיע ע"י עבודה עצמית למצב שבכל דרכיך דעהו, כלומר, לא רק בעיות משבר יזעק ויתקרב לה' ולא כשזוכה בטובה גדולה שלא ציפה לה, אלא בכל חלק מסדר יומו יהיה מקושר לראות ולהתפלל כל הזמן לה' שינחהו ויראה לו כיצד הוא מנהיג אותו.

אך יש בהנהגה זו ג' דרגות שהם גם קשורות בקשר אמיץ עם ענין החטא. מחשבה, דיבור, ומעשה. כשבעצם כל אחת מדרגות אלו יותר מצומצמת מן השניה. המחשבה היא מופשטת. והדיבור הוא מתרגם את המחשבה, אך מחשבה בודדת מצריכה מספר נכבד של משפטים כדי לבאר אותה, הנה שהדיבור הוא מצומצם יותר ממנה. וכן במעשה. כעת, כשהאדם חי בלי לחיות שהקב"ה מנהיג אותו, הרי שהוא מפתח כאן מלכות משל עצמו כמין ממלכה כפרנית מסוגרת ר"ל. כחו ועוצם ידו עשה לו... ולדוגמא מי שיושב ולומד תורה [דוגמא שהפרי הארץ יביא בהמשך, וכל אחד יסיק מזה לדוגמאות הנראות בעיניו לפי דרכו אם בעבודה, או עם הסביבה, וכדו']... ולא זוכר שהקב"ה נותן לו את הזכות והכוחות ללמוד ולהשכיל אזי יצרו של אדם מתגבר עליו ומרגיש שהוא למדן גדול. אך הרבש"ע שרחמן הוא שולח לאותו אדם סיבה שהיא ניסיון של כעס למשל והוא נופל בזה. ולאחר החטא נכנס האדם לבלבול כיצד יתכן שהוא שהתמיד היום בתורה יפול כך כלאחר יד...

אבל צריך לדעת שקודם לחטא זה כבר חטא אותו האדם בנתק מהשי"ת. כי כבר בלימודו שכח מי נותן לו את הסייעתא ללמוד, ושיכחה זו היא החטא בעצמו, מחמת שהתנתק ממלכות ה' ובנה את ממלכת עצמו. ואז, כשלא עולה במחשבתו אפי' לחזור על כך בתשובה, מרחם עליו הקב"ה עוד יותר ומצמצם את שכינתו ית' שתרד עוד יותר לשאול בניסיון של מעשה. ואז, אם נזכר האדם בפילה זו מי אדון העולם ומחזיר את האור הזה למקורו ע"י שמתודה לה' על ששכח ועשה מה שעשה אזי זכה לתשובה לשו' תשוב ה', וזדונות נהפכות לו לזכויות. אך אם גם שם לא מכניע את עצמו שהבורא הוא המנהיג, מביא הוא על עצמו את התזכורת הבאה שהיא יכולה לבוא ע"י עוד נפילה או ע"י ייסורים חלילה. ואין אנו מחשבים חשבונו של מקום. אך הדרך ברורה, שכל מעשה החטא במעשה הוא רק רחמנות של השי"ת להשיב את האדם לכור מחצבתו.

לאורך כל דרכם של האבות הקדושים אנו מוצאים דרך זו. דוד המלך ע"ה חטא בשתי חטאים בלבד בפועל, ומהם כל הזמן למד שאם הקב"ה לא ישמור עליו יכול בקלות להגיע לכל חטא. "אין מתום בבשרי מפני זעמך אין שלום בעצמי מפני חטאתי", דוד המלך מלמד אותנו יסוד עצום בעבודת ה'. ישנם ג' סוגים של "תמיד", "וחטאתי נגדי תמיד", "ומכאבי נגדי תמיד", ורק ע"י שזוכרים וחיים כל הזמן את שניהם יכולים להגיע ל"שוייתי ה' לנגדי תמיד".

כל אדם יכול לחטוא בכח – בפוטנציאל, אך הקב"ה שומא עליו לבל יחטא בפועל. מספרים מהרבי מלעלוב זצ"ל [ר"מ], שהיה מסתובב בכל יום בבית המדרש לפני תפילת שחרית וזועק, דאוונען, דאוונען, (תפילה תפילה). פעם באחד הטישים ביאר שתרגום הזוהר על המילים טמא הוא – הוא דאב אינון, וכשאומרים זאת באחת הוא נשמע כמו משחק מילים דאוונען... והביאור בזה שכל הצדיקים לאורך כל הדורות חיו שהקב"ה מנחה אותם על כל צעד ושעל, ולולי ה' עזרתה להם... וזהו צדיק אמיתי שחי שהוא כישלון ורק חסד ה' הוא שמרים אותו. הכישלון צריך להביא את האדם לתפילה ולא לייאוש ח"ו. הנפילה היא חסד מאיתו ית' כדי שהאדם יתעורר לראות היכן הוא אוחז בעבודת ה', ולא ישגה בדמיונות שהוא שקוע בתורה ומצוות בעוד שהאמת המצערת היא שהוא שקוע בבניית ממלכת התורה של עצמו...

יעקב אבינו קיבל הבטחה מאת ה' שישמר מכל דבר רע, אך זהו הפחד הכי גדול של הצדיק, כי כל עוד שעובר מעברים שעל ידם מתעורר בכל דבר ומידה לה', הרי מה טוב והוא צדיק אמיתי שבכל רגע קשור לה'. אך אם מתחיל להיות טוב, והחיים על מי מנוחות, עוד עם הבטחה שהכל יהיה בסדר, כאן יש פחד שמא יגרום החטא – איזה חטא? שישכח מהקשר בורא.

"והנה ענין שמא יגרום החטא להבינו על דרך העבודה האמיתית... שכל צדיק עיקר תוכן כוונתו לעשות נחת רוח ליוצרו שאמר ונעשה רצונו, ואפי' אם הקב"ה מבטיח לו כל הטובות והשמירה מעולה מתיירא שמא יגרום החטא, גסות ליבו בהבטחה זו בעצמו..."

גסות הרוח מובא בחובות הלבבות היא המידה היותר גרועה מכל החטאים. כי זהו הבסיס של האדם שבתוך ליבו ידע שלא הוא מנהל את חייו אלא הקב"ה, ודווקא הבטחה זו ושמרתך בכל אשר תלך של השמירה יכולה להביאו לכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ולשכחה מבורא עולם.

גם ביצחק אבינו עליו השלום מצינו התנהגות זו, כשחפר יצחק את הבארות שסתמו הפלשתים בימי מות אברהם, קרא להן שמות על פי המעברים שעבר שם, עסק – כי התעסקו עימו. שטנה וכו', משום שכל כזה מעבר היה בשבילו לחם חוקים להתקרב עוד לה' ולגלות שהנה כבש גם במישור הזה שה' מנהיג אותו. אמנם היתה גם באר אחרת שהתורה מעידה שלא רבו עליה, ויקרא שמה רחובות, כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, אך בפסוק שלאחר זה כבר מצוה על כולם לארוז חפצים ולנוע משם "ויעל משם באר שבע" ... לכאורה קשה, בדיוק כעת כשכבר יש לו באר משלו שלא רבו עליה ונראה שהגיע לשיא הפיסגה, בדיוק עכשיו עוזב את הכל?

התשובה לכך היא בדיוק מה שביארנו, דווקא עכשיו כשהרחיב ה' לנו מפחד הצדיק יותר שמא יגיע לגסות הלב וישכח את ה' ויכשל בכחי ועוצם ידי, וישמן ישורון ויבעט...

"אבל תוכן הענין הוא עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, שעיקר עסק התורה והמצוות צריכות כוונה להבין פחיתותו ופתייתו איך קשור בחומריות..."

התורה היא סם, כמובא בגמ', אם זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה – סם המות. והענין בזה הוא שאדם יכול ללמוד תורה ולקיים מצוות והם אפילו יתנו לו כוחות, משום שהתורה היא סם, אך השאלה היא למה הוא לומד תורה. אם כדי להגיע דרך התורה והמצוות האלה לדביקות בה', כפי שכותב בזוהר הק' שתרי"ג מצוות המה תרי"ג עטין כלומר עצות כיצד להתקרב לה', אז זוכה לסם חיים. אך אם חלילה לומד ומגדל עצמו ע"י התורה הזאת ומתכבד ר"ל בקלונה של התורה הזאת אזי נעשית לו סם אבל של מות. כי כל נתק מהבורא ית' כמוהו כמות, ולנצח ה"י.

"וזהו מחכימת פתי, פתי דייקא מי שמחזיק עצמו לפתי בעיניו ודורש ומבקש עצות לנפשו שהם המצוות שישכילו אותו... וזהו עדות ה' נאמנה, שהם אותיות דעות ה' כי המצוות הם הדעת שמחבר מחברת הקודש".

"משא"כ מי שהוא חכם בעיניו אין המצוות מחכימות אותו, כי מי שהוא חכם וצדיק בעיניו ואינו חסר מכלום א"כ אינו מבקש בעסק התורה והמצוות להאירו מסכלותו כי לאורו ילך, וא"כ מה תאיר לו ומה העצה היעוצה ע"י המצוה אם אינו שואל בעצה מה יתן ומה יוסיף לו המצוה, שאין נותנין עצה אלא למי ששואל כהוגן".

*

"שמה יגרום החטא?!"

"במדרש אמר ר' פנחס מצינו בחור שבאבות בחור שבנביאים שהיו מתייראים שנאמר ויירא יעקב מאד וכתוב כי יעקב בחר לו יה. ומשה רבינו ע"ה כתיב לולי משה בחירו ונאמר במלחמת סיחון ועוג אל תירא אותו משמע שהיה מתיירא". הנה במדרש הזה מניח כל הקושיות ומסלק כל התמיהות שכנגד הבטחת התורה על צדיק ורע לו שהרי הן המה שהבטיחם הקב"ה בעצמו והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך ונתיירא שמא יגרום החטא כפי שמביא רש"י ז"ל".

ידועה קושית העולם מדוע יש צדיק ורע לו? הלא הוא שומר את התורה והמצוות והיה צריך להתקיים בו הפסוק 'אם בחוקתי תלכו... ונתתי גשמיכם בעיתם?' וכן קשה עוד מדוע יירא יעקב אבינו אחר שהקב"ה בעצמו הבטיחו בשמירה? מבאר הפרי הארץ בפשטות, כי הייראה שיש לצדיק היא שמא יגרום החטא. כלומר, שייך שהחטא יסיר את הבטחת השמירה, על אף שאדם בדרגה גבוהה צריך ללכת כל הדרך עם ההכרה של 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך'... א"כ מובן מדוע יש צדיק ורע לו שמא החטא גרם לו. אך הפרי הארץ בהמשך הדברים יעמיק בענין...

בשם החתם סופר מבארים בדרך מליצה את הפסוק שאומר הקב"ה ליעקב אבינו 'כי לא אעזבך', והרי כ"כ הרבה צרות עבר בחייו, אם מתחילה עם עשיו ולכן עד יוסף הצדיק וכו'? ומתרחץ כי זהו באמת הפשט, כי לא אעזבך – לא יהיה לו רגע אחד של מנוחה וכל הזמן יצטרך לתת הכרה והכנעה לבורא...

בשם הקדושת לוי מבארים גם את המשך הפסוקים שאמר יעקב אבינו, 'אם יהיה אלקים עמדי ושמרני...' ולכאורה קשה וכי היו לו ספקות בכך שהקב"ה ישמור אותו? ומתרחץ שמה שיעקב אבינו ביקש הוא שכשישוב לבית אביו ויהיה לו כל טוב, אז מפחד שישכח מהקב"ה, ולכן ביקש אם יהיה אלקים עמדי... ושמרני! אל תאמין בעצמך עד יום מותך – מסופר על ר' זושא שהיה חולה רתוק למיטתו והיו צריכים לטפל בו. יום אחד יצאה הרבנית לרגע מהבית ור' זושא שם לב שהוא נמצא לבד עם המשרתת, מיד קפץ ממיטתו ורץ החוצה. הרבנית שבאותו עת חזרה שאלה אותו: מה לך וכי איזה חשש יש שאדם חולה רתוק למיטתו יצטרך לקום ולעזוב את הבית? אך כאן לימד אותנו ר' זושא את היסוד של אל תאמין בעצמך עד יום מותך! אפי' חולה אנוש כמותו רץ החוצה כדי לא להכשל ח"ו באיסור ייחוד.

"והנה ענין שמא יגרום החטא בכדי להבינו על דרך העבודה האמיתית היא שכל צדיק וצדיק עיקר תוכן כוונתו בכל מעשי רצונו בכדי לעשות נחת רוח לבוראו. ואפי' אם הקב"ה מבטיח לו כל הטובות והשמירה מעולה מתיירא שמא יגרום החטא, גסות ליבו בהבטחה זו בעצמו ויתרחק מאתו יתברך, ממילא יסתעפו שאר היראות התחתונות להתעורר אליו".

ר' אשר זי"ע ביאר לנו שהפחד הכי גדול בעולם, הוא הפחד של הצדיק שמפחד שיהיה בנתק עם הקב"ה. זה מה שאומרים בר"ה 'ומלאכים יחפזון', 'קול דממה דקה' חוששים על ממלכת השי"ת שתחול עלינו ולא הממלכה של עצמינו כביכול... וזה מבאר הפרי הארץ הפחד שמא יגרום החטא. כי היכן שהקב"ה מבטיח שמירה שם יש יותר סכנה – שהאדם לא יקח את זה לעצמו כחי ועוצם ידי עשה לי בידעו שהוא 'מסודר'. וממילא כל היראות שיש לאדם הם תוצאה של חיסרון בפחד ה'... ואולי כדי להביא אותו בחזרה לפחד ה'.

המציאות מראה שכשאדם מקבל טובה הוא מיד מגיע ל'יושמן ישורון ויבעט'. ישנם אנשים שנתעשרו בין ליל וירדו מהר מאוד מהדרך משום שאדם רגיל דואג כל יום כיצד יהיה לו מחיה לפרנסתו, וזה מביא אותו להתקשרות. משא"כ אם יש לו כסף כבר אין לו סיבות וחברה וכלום. מכיון שהוא 'מסודר' ואינו זקוק לאף אחד וממילא יורד לשאול ה"י. א"כ ההבטחה של הקב"ה בכבודו ובעצמו היא יותר קשה עבור יעקב אבינו שלא יחשוב הוא מסודר אלא יראה שעכשיו מפחד יותר שלא ישכח את הסיבות. מספרים על הרבי מאפטא שתמה מדוע כולם מגיעים אליו ומכבדים אותו? ואמר, שהוא מפחד מכיון שכתוב בתהלים 'ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו', כלומר שהרשעים מקבלים שכרם בעולם הזה כדי שלא יהיה להם חלק בעוה"ב. וא"כ מפחד הוא מאוד שמא כל הכבוד שיש לו הוא מחמת שלא ראוי מספיק... זה היה הפחד של כל הצדיקים שמא יאבדו את הקשר... וזו היא דרך העבודה – לשמוח במה שה' נותן ולפחד שלא לקלקל זאת.

בהמשך הפרי הארץ מביא סתירה בין דברי הזוהר הק' למדרש. שבזוהר הק' מובא גודל התחבולה של יעקב אבינו ע"ה, ומנגד במדרש אומר שכלל לא היה צריך ללכת אליו אלא היה צריך ללכת לדרכו ובזה שהלך לעשיו היה מתעבר על ריב לא לו. וכדי להבין זאת וגם בכדי להבין את תחילת דברי הפרי הארץ מדוע דווקא ביעקב נאמר שהיה בחיר האבות ומפני זה היה מתיירא, מקדים הפרי הארץ הקדמה.

"אבל תוכן הענין הוא עדות ה' נאמנה מחכימת פתי שעיקר עסק התורה והמצות צריכות כוונה להבין פחיתותו ופחיתותו איך קשור בחומריות... וכל מאוויו וחפצו להתדבק בו ית', ואינו יכול בהבינו גודל ההרחק מאתו והשגתו כי הוא פתי חסר לב... לכן כל מגמתו להתחבט בעסק התורה... ובאמת כי עסק מצות כזה היא הנותנת חיים לעושיה". עדות ה' נאמנה מחכימת פתי. הדרך ללמוד את התורה היא ע"י ב' שלבים: א. שאדם לומד מהתורה ולא שהוא מלמד את התורה... כתוב, 'כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו'. הענוה של ה' זה הצמצום שהקב"ה צמצם את עצמו כדי שנושיג אותו. וככל שאדם יותר לומד את התורה הוא צריך יותר להגיע להכרה שאין לו שום השגה אמיתית ועמוקה בתורה מחמת עומקה העצום, וא"כ פירוש הפסוק יהיה כך: עדות ה' נאמנה מחכימת – פתי, שהיא מחכימה אותנו לראות כמה אנו נמצאים בבחינת פתי שאיננו מבינים ומשיגים את האור האמיתי של התורה...

כך צריך ללמוד תורה! שעיקר עסק התורה והמצוות צריכות כוונה – איזו כוונה? שיראה פחיתותו כמה הוא קשור בחומריות. וזה מבאר הפרי הארץ זי"ע שכל עסק התורה והמצוות הוא שיגיע אדם על ידם להכרה כמה הוא חומרי ומגדל כמה ה' הוא רחוני, ועי"ז האדם מקבל כוחות לחפש את הקב"ה בכל פרט ולדבק בו.

מספרים על ר' ברוך ממעז'יבז' זי"ע שכשהיה ילד שיחק עם הילדים במחבואים ולאחר הרבה זמן נכנס לבית הבעש"ט הק' ובכה. שאלו הבעש"ט הק' מדוע הוא בוכה? ענה לו הילד, מאחר והתחבא הרבה זמן וכלל לא חיפשוהו. החל הבעש"ט הק' בוכה עימו יחד ואמר: גם הקב"ה מתחבא כבר אלפי שנים ואין אף אחד מחפש אותו... זו מטרת התורה שנגיע לחפש את קירבת ה' ולא חלילה שנגדל את עצמינו על ידי התורה... גלגל ההצלה היחיד שיש לנו הוא התורה שרק על ידה אנו יכולים להגיע לקרבת ה'. אדם ללא התורה הוא בכלל אבוד ח"ו. כמו משל השועל והדגים. ששאל אותם מדוע הם מפחדים שיבואו אצלו והוא יגן עליהם... וענו לו, אתה חכם שבחיות? הלא טיפש אתה, אם במים אנו מפחדים שנמות ביבשה על אחת כמה וכמה... כמו"כ אדם בלי תורה. "לכן כל מגמתו להתחבט בתורה" להתחבט הוא לשון של יגיעה... ואז מגיע האדם לשלב ב. שע"י שנהיה פתי בעיניו, יכול לקבל לאחר מכן התחדשות דרך התורה בכל ענייניו. וכשאדם חי כך אז התורה היא חיים לעושיה. כמה שאדם יותר שלילי בעיני עצמו ויותר חי את השפלות של מידותיו ומצפה לישועת ה', זה מביא אותו להמליך על עצמו את הקב"ה ואז יכול לקבל את הקב"ה שהוא החיובי. וכמו שאדם מתחיה דרך נשימת חמצן, ומקבל כל רגע נשימה מאת ה' יתברך. אך אם ישים מחסום על פיו יאלץ לנשום דרך האף וזו רחמנות גדולה על אדם שכזה שמתוך הכרה רוצה לנשום מהאף, כמו כן אם אדם מגדל את עצמו על ידי התורה, הקב"ה ברוב רחמיו ממשיך להחיות אותו אך זוהי חיות שהאדם חוסם אותה על ידי גאוותו וגורם לעצמו נזק. כי אינו מודה שהוא צריך ישועה וחושב שיכול לבד. ועוד יותר מכן אלא שאין התורה מחכימה אותו כלל. כיון שאינו רוצה את חכמת התורה כי מרגיש שהוא מבין יותר טוב מהתורה ומתגאה בסברות שלו בפשט ושוכח שכל המטרה של הלימוד הוא להגיע לנקודת הקשר עם ה'...

ענין יעקב ועשיו: דרכו של יעקב אבינו ע"ה היתה, שכל מעבר שיש לאדם הוא לטובתו שישמע דרך זה את שפלותו. אך דרך עשיו היא להתנהג בדרך גדלות. וכל שפלות מעוררת אותו לחימה ונקמה. וזה אמר יעקב לעשיו 'עם לבן גרתי' ותרי"ג מצוות שמרתי ולא נכנסתי לטבע אלא נתתי כל הזמן הכנעה. ולא רק זאת אלא גם כשכבר הגיע לי השפע פחדתי כל הזמן שמא יגרום החטא ולא נעשיתי שר וחשוב, משום שכמה שיותר טוב לי ויש לי רוחה אני יותר מפחד שמא אכשל בכחי ועוצם ידי. אנו צריכים לדעת כי יש גם מי שעובד על מידותיו עדיין הוא נמצא בתוך גוף והגוף מונע מאיתנו כל הזמן להתקרב לה', ולכן אדם חייב לעבור מעברים שיעוררו אותו כל הזמן לראות את האמת. וכפי שאומר הרבינו יונה בווידי, 'אם תצרפני ככסף וכזהב לא ישאר ממני מאומה'. וכבר אמר זקן אחד שאם קם בבוקר ולא כואב לו כלום הוא חושש שמא הוא כבר בעולם האמת... וזהו התירוץ על סתירת הזוהר והמדרש. כי באמת השאלה במקומה עומדת, שפעם מתנהג יעקב אבינו בדרך הכנעה ופעם שולח לעשיו מלאכים שהוא דרך גדלות? אך באמת יעקב היה גדול מאוד ודווקא בשל כך הכיר דרך זה את פחיתותו, אך כל זה בינו לבין עצמו. אמנם כלפי לבן היה צריך להתנהג באופן של גדלות לתת עצות בנפשו כיצד מתגברים עליו, והוא כמו היצה"ר שנמצא בתוך הגוף ואם לא נלחם בו ניפול חלילה ברשתו. לכן מובן מדוע אין סתירה.

"והנה ידוע היות יעקב בחיר שבאבות. והנה ענין בחור הוא דבר הממוצע ומכריע בין תרי הפכים הזה או זה ובא השלישי ומכריע בינתיים והוא הבחור, והוא הנקרא דעת המחבר ומייחד הכל אל אחדות פשוט. כי באמת מאיתו ית' לא תצא הרעות כי טוב הוא ומטיב וכל הרעות המתדמים לאדם הכל הולך לתכלית הטובה, רק האדם אינו מבין וגולה מבלי דעת"...

'בחיר' הוא מלשון בחירה. בכל ניסיון שכזה יש לאדם כמה אפשרויות להתמודד איתם: או שנכנס ליאוש, או להפקרות. אך הבחירה הנכונה היא - יבוא השלישי ויכריע ביניהם זהו ההכנעה. ונבאר: שאל היום אחד האברכים, אם הקב"ה מנהל את הכל, מדוע לא נקנה כמה שיותר לכבוד שבת והקב"ה כבר יחזיר כי הרי הוא מנהל? אמנם מה שהקב"ה מבקש מאיתנו הוא הכנעה למצב הקיים שבו הוא שם אותנו! אבל אם אדם מנסה לגרור את המצב הזה לעצמו ומקבל החלטות במקום לתת את ההכנעה המתבקשת, זה כבר נקרא מצב של הפקרות וזו טעות! יעקב אבינו היה גדול מאוד אך תמיד זכר 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה'. זה נקרא בחירה שמאחד את כל המצבים לה'.

מבאר הפרי הארץ שכל הטעם שאדם בגלות הוא בגלל שלא מוכן לחיות בהכנעה כזו... וגולה מבלי דעת! האמרי יוסף סיפר פעם שלא היה ברשותו כסף לארבע כוסות ושנה אחת נאלץ ללוות זאת משכן. נחשוב לעצמינו איזה

ביזיונות אלו לבקש ארבע כוסות משכן. אדם אחר שלא מוכן להיכנע עד כזה מצב היה מתלונן ומתיאש מיד על מצבו, אך האמרי יוסף צוק"ל סיפר שהלך ללוות משכן ואינו כלל אפשרות לתאר את ההרגשה והבהירות שקיבל באותו ליל הסדר. כי לא היתה לו מעולם כזו התעלות. וכל זאת שהלך בדרך שהקב"ה הנחה אותו ולא ניסה שוב לגנוב לעצמו את השליטה ע"י מסכנות או הפקרות... זהו היסוד, שכל מקום שהקב"ה שם אותנו שם כל אחד לפום מדרגתו צריך לתת את ההכנעה והביטול ולבטוח בה' ולראות אותו ולחיות אותו ואז זוכה לכל הישועות.

כעת מובן מבאר הפרי הארץ זי"ע מדוע נקרא יעקב בחיר האבות ומדוע ירא, משום שבחור הוא הדרך האמצעי ויעקב אבינו הוא במידת תפארת שהיא בקו האמצעי וממצעת בין החסד שהוא בצד ימין לגבורות שהן בשמאל. ולכן כיון שאחז כל הזמן בשתי הקצוות היה ירא שמא יגרום החטא ובדבר זה הסיר את הגבורות והעלה אותם לשרשם, וממילא נכנעו כל שאר היראות החיצוניות של עשיו...

ומסיים הפרי הארץ, "וה' יזכינו להיות מן היראים השלמים אמן!"

*

'שרו של עשו – מלחמת מוחות'

"בפסוק קטנתי... ועתה הייתי לשני מחנות. דיש לתמוה מה שנתיירא יעקב מעשו ואחר כך נתאבק עם המלאך שלו ולא יכול לו".

מקשה השפ"א זי"ע, מדוע פחד יעקב אבינו עליו השלום להילחם עם עשו, הלא קודם לכן כבר מספרת לנו התורה הק' שנלחם לבדו עם המלאך שהוא שרו של עשו – וניצחו, וכעת שהוא לא הולך לבד אלא עם כל המחנות מה יש לו לפחד מעשו? בשם הרב מבריסק צוק"ל מבארים את הפסוק 'כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל'. וברש"י, ועם אנשים – לבן ועשו. ולכאורה יש להבין, בשלמא עם לבן כבר עבר את כל המעברים ובכל זאת הצליח כפי שקראנו בשבוע קודם. וכן 'עם לבן גרת'י ותרי"ג מצוות שמרתי'... אך עם עשו עדיין לא נלחם וכיצד זה אומר לו המלאך כי שרית עם אנשים – לבן ועשו? מבאר הבריסקער רב צוק"ל ביאור נפלא ויסודי, דרך האדם שכשבים ואומרים לו, פלוני רוצה לעשות לך רעה, מחשבותיו של אותו אדם כבר מתחילות לעשות 'הערכת מצב' וכל מיני דמיונות מי הוא ומה הוא וכל מיני רעיונות כיצד להחזיר מלחמה ולמגר את אותו אדם. מחשבות אלו יש להם שם – *שרו של עשו!* השר של עשו הן הם המחשבות והדמיונות שהאדם מפתח בעקבות שמועות ששומע, ודמיונות אלו לבד יכולים להפיל את האדם נפשית ופיזית עד הדיוטא התחתונה ביותר ר"ל.

יעקב אבינו ע"ה נלחם במחשבות הללו ולא נתן להם מקום כלל, אלא הפך במחשבתו למצוא רק את הרעיון של הדביקות בה' דרך מלחמות ומעברים אלו. על כן כשראה המלאך את דרכו של יעקב אבינו אמר לו: דע לך כי כבר ניצחת, כי עיקר המלחמה היא במח! ואם את השלב הזה עברת בשלום כעת גם אם יבוא עשו עם ארבע מאות איש לא יוכל לעשות לך מאומה. אך א"כ מתעצמת קושיית השפ"א מדוע פחד יעקב אבינו מעשו?

"אך שם כתיב ויותר יעקב לבדו שיעקב אבינו ע"ה בעצמו כוחו גדול מאוד. והוא האדם המיוחד שברא הקב"ה בעולם שצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד. ויעקב תיקן כל המקומות מתהום רבה עד רום רקיע. וזהו השלשה שמות יעקב ישראל ישורון. יעקב בעולם הזה וישראל הוא המדרגה הגבוה וישורון הוא לישר כל המקומות שנקרא בריח התיכון דכתיב והאלקים עשה את האדם ישר. ויש לעשו ג"כ שורש במקום גבוה וכמ"ש שהעלו אבק עד כסא הכבוד. וכתיב מגיד דבריו ליעקב, לא עשה כן לכל גוי".

מחלק השפ"א מהלך זה לשני חלקים. החלק הראשון הוא מלחמתו האישית של יעקב לבדו. כל זמן שיעקב אבינו הלך לבד לא פחד כלל מעשו, משום שהשורש של יעקב אבינו גבוה משל עשו. ואמנם אם לעשו יש ג"כ שורש מאוד גבוה אך עכ"פ יעקב אבינו מגיע יותר גבוה כדכתיב, 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל'. מבאר השפ"א זי"ע כי דבריו וחוקיו הם שתי הנהגות, דבריו – זו הנהגה הטבעית שהקב"ה מנהיג את העולם. חוקיו – זו התורה שנעלמה

מעיני כל חי. והם ב' הכוחות שעימם נלחם יעקב אבינו ע"ה בבחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ולכן שם יכול היה לנצח לבדו שכן הוא מגיע ממש עד השורש למעלה.

אך הפסוק ממשיך 'לא עשה כן לכל גוי', כי להם אין אחיזה במקום כ"כ גבוה ואע"פ שיש להם חוקים ומשפטים עכ"פ אין להם חלק ונחלה במשפטי התורה. מבארים בשם הישמח ישראל זי"ע שכשאדם נכנס למצב שלא מבין מה עובר עליו ולא מסתדר לו, עצתו היא שישקיע את עצמו בתורה, כיון שהתורה הק' השורש שלה גבוה מעל הטבע וקיימת עוד לפני בריאת העולם, וא"כ אם בתוך הטבע אדם לא מוצא לעצמו ישועה יעלה למעלה מדרך הטבע וידבק בתורה הק' או בצדיקים שדבוקים בתורה, וממילא תהיה לו ישועה.

החלק השני הוא שאר האנשים, משפחתו של יעקב אבינו וכל בני ישראל הבאים לדורות אחריו. מה נעשה אנחנו וכיצד אנו נתמודד עם עשו ושרו של עשו? מובא באבות, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'... משה רבינו היה בבחינת 'שכינה מדברת מתוך גרונו', אך יהושע עצמו כבר לא קיבל את התורה כפי שמשה רבינו קיבל, וכן לא כתוב כלל שקיבל אלא כתוב שמשה רבינו מסרה ליהושע, וזה כפי שמובא בגמ' אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו'... משמע שיש ירידת הדורות ונדרשת מאיתנו עבודה יותר גדולה. וא"כ מה נעשה במלחמה זו מלחמת היצר?

ישנה הלכה בהלכות תפילה שיש לכוון בכל השמו"ע ועכ"פ חובה לכוון בברכת אבות, ומי שלא כיוון צריך לחזור ולהתפלל... ומשל למה הדבר דומה. לאדם תמים שקיבל בית בירושה. הלך לראות את הבית והנה לפניו חורבה ישנה, לגור בה אי אפשר להשכיר למחסן גם לא. תהה האיש מה יעשה ונועץ בחברו. אמר לו החבר: יכול הנך לקחת משכנתא גדולה עבור המקום הזה... אמר ועשה, באחד מתהליכי המשכנתא הביא שמאי לשום את ערך הדירה. חזר האיש לחברו וסיפר כי השמאי קבע כי אין שום ערך לדירה. נזדעק החבר ואמר: אמנם הדירה אינה שווה אך הקרקע היא זו שיכולה לעבור שמאות גדולה מאוד... והנה הדירה היא כמו האדם, כמה כבר מכוון בתפילתו, טרוד הוא בעסקיו ובכל מיני מפריעים שונים ועל כן אומרים לו, אם לא הצלחת לכוון בכל ברכות השמו"ע ניחא, אינך צריך לחזור. אך ברכת אבות הם האבות הק' שעליהם אנו נתמכים – הם הקרקע והיסוד עליה אנו עומדים ובברכה זו אם לא נכוון מה יהא עלינו – שם כבר צריך לחזור שוב

"אבל בעבור הדורות שלאחריו הוצרך יעקב להקטין עצמו. וזו הכוונה כי במקלי עברתי, ועתה הייתי לשני מחנות. ולא רצה לפרוש עצמו מתולדותיו ולכן נתיירא. וע"ז מסיים ואתה אמרת היטב איטיב עמך שהוא ע"י התורה. ושמתי את זרעך וכו'".

יעקב אבינו דאג לדורות הבאים אחריו שיהיה להם ג"כ כח זה להילחם בעשו. ולכן נתיירא שהיה צריך מסירות נפש בעבורם וביקש מהקב"ה שההטבה שהקב"ה רוצה להיטיב עימו יהיה גם לזרעו אחריו כי מי יודע אם יצליחו הדורות הבאים להתמודד עם המעברים וניסיונות היצר... ובאמת מסיים השפ"א שהתורה מרמזת לנו שעד היכן שנלחם יעקב אבינו ע"ה כל זה עומד גם לנו אך לא יותר מכן. ולכן כתיב "והוא צולע על ירכו" ששם לא הצליח לגבור ועל כן זו ההוראה לבני ישראל לא לאכול את גיד הנשה משום שבכל האברים הצליח יעקב אבינו במלחמתו חוץ ממקום זה שהכה בו המלאך. ועל כן רמז לזה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה.

הבאנו לעיל ג' דרגות, יעקב ישראל וישורון. נבאר ענין זה ברובד נוסף עפ"י דברי השפ"א זי"ע. "בפסוק וירא ויצר ובמדרש הבחור שבנביאים ושבאבות נתיירא וכו'. ואמרו התקין עצמו לשלשה דברים לתפילה ודורון ומלחמה".

התורה כותבת לנו שיעקב אבינו פחד. ורש"י כבר מבאר שמא יגרום החטא. הפרי הארץ זי"ע גם נוגע בנקודה זו השבוע, מדוע פחד יעקב אבינו ע"ה הלא הקב"ה הבטיח לו שלא יקרה לו כלום? מבאר השפ"א כי אמנם ההבטחה ניתנה אך אדם צריך תמיד לפחד שלא ישכח שהקב"ה מנהיג אותו. וזה הפחד הכי גדול של הצדיק שלא יגשם חלילה את חיות ה'. ולכן ברגע שישכח חלילה יאבד את ההבטחה... אמנם הקב"ה לא מבטיח לאדם הבטחות אם יודע שלא יעמוד בהם אך לאדם יש את החובה לעמוד על המשמר ולפחד שלא ישכח. דבר זה אנו מוצאים למשל אצל מרדכי הצדיק, שם מובא 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה', כלומר שידע גם מהנס העתידי שאמור להתרחש א"כ מדוע לבש שק ואפר? אלא הצדיק גם כשיודע מה עתיד להיות בכל זאת לא מוותר על הקשר העכשווי עם הבורא בכל רגע נתון, ועל כן אם עכשיו זהו זמן של התקשרות על ידי שק ואפר, חבל לדלג על זה, ומי יודע אולי בלא זה ישתנו הדברים...

כמו כן מבאר השפ"א יעקב אבינו ע"ה נקרא בחיר שבאבות, מכיון שידע להתנהל מול היצר הרע בכל המישורים. ידוע שאברהם אבינו ע"ה נקרא עמוד החסד. מולו יצחק אבינו שהתנהג אך ורק במידת הגבורה. יעקב אבינו חיבר את שני הדרכים יחד ולכן נקרא יעקב אבינו אמת. 'תתן אמת ליעקב', כי דרכו של יעקב אבינו להילחם ביצר היא גם על ידי תפילה - שהיא מרמזת על קשר בין האדם לבואר במעברים שעובר. גם על ידי זרון - שמרמז שלפעמים צריכים לתת גם לגוף את שלו כדי להשתיקו. וגם על ידי מלחמה - מלחמת חרמה כשצריכים להתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. ושלוש הדרכים הללו רמוזים בשלושת השמות שניתנו ליעקב אבינו ע"ה. יעקב בעוה"ז ע"ש הפסוק 'וידו אוזת בעקב עשו'. ישראל בעוה"ב. וישורון הוא ליישר את כל המקומות המפותלים שהאדם מסתבך שם...

מבאר השפ"א כי יעקב אבינו ע"ה ידע את המינון המדויק מתי יש להתקרב ומתי להתרחק, וזהו הפחד הגדול שאחז בו, כפי שכתוב אשרי אדם מפחד תמיד, ר"ת אמת. כי תמיד צריך לעמוד על המשמר לראות כיצד לנהוג מול המלחמה עם עשו. וזהו דבר גדול מאוד שבשלו נקרא יעקב אבינו בחיר שבאבות. וזו הדרך שהעביר לנו הדורות הבאים שנוכל לעמוד בכל המעברים. אשרי אדם מפחד תמיד.

*

'שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו'

"ויירא יעקב מאוד ויצר לו ויחץ... לשני מחנות. ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק... קטנתי מכל החסדים ומכל האמת... כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות".

מקשים המפרשים מה ראה יעקב אבינו להזכיר מעשה כה ישן מלפני עשרים שנה כשעבר את הירדן? השפת אמת זי"ע מבאר את היסוד שאנו מזכירים תדיר, יסוד שלימדנו דוד המלך ע"ה שאדם צריך תמיד לזכור ולחיות ג' פעמים 'תמיד': 'מכאבי נגדי תמיד', 'חטאתי נגדי תמיד', וממילא 'שויתי ה' לנגדי תמיד'. כלומר המצב שיכול להביא את האדם תמיד לחיות בכל צעד עם הבורא הוא שכשנמצא במוחין דגדלות, קרי - שהוא מתעלה בעבודת ה' ויש לו בהירות, אזי הוא צריך לזכור שישנם מצבים גם של מוחין דקטנות, ומה שעכשיו הכל בהיר לו זה חסד ה', ולא יתלה זאת בזכותו. ומנגד כשאדם נמצא במוחין דקטנות, יחזק את עצמו עם הזמנים הטובים שהיו לו ועוד יבואו בהמשך בעז"ה...

לכן הזכיר יעקב אבינו ע"ה את הירדן כי הרי שם היה במצב הכי גרוע שיכול היה להיות שנשאר בלי כלום ממש, ואעפ"כ התחזק 'וילך הלך וגדל' וגו' כפי שהתורה הק' מעידה עליו... א"כ כעת שהוא לפני מלחמה זהו ג"כ המצב שיכול הוא לזכור שפעם כל זה לא היה לו כלל וא"כ גם את המצב הזה יעבור בשלום.

החתם סופר זי"ע מבאר מהלך אחר אף הוא יסודי מאוד. הגמ' מספרת על ר' פנחס בן יאיר שהלך לקיים מצות פדיון שבויים ובדרך היה צריך לחצות את נהר גינאי. אמר לנהר: חלוק לי מימין! שכן עושה אני רצון בוראי. השיב לו הנהר: גם אני עושה רצון בוראי ואיני יכול להפסיק מכך. מק' המהרש"א במקום, הלא תשובה טובה השיב לו הנהר ומדוע אמנם לבסוף הוצרך לחלוק לו דרך לעבור? ומתוך, כי עבודת ה' כשהיא נעשית מתוך בחירה, הינה יותר גדולה מעבודת ה' בלי בחירה. ומכיון שלנהר אין בחירה ולאדם יש, על כן היה חייב לחלוק לו מימיו. מבאר החת"ס, בזמן שיעקב אבינו ברח מעשיו והגיע לירדן היה הירדן צריך להיבקע בפניו משום שהוא בעל בחירה והירדן לא. אמנם כיון שברח מפני הסכנה שעשו יהרגו א"כ אין הוא בעל בחירה כי הוא נס בעל כורחו ואז הוא ביחס שווה בינו לבין הירדן. אך האמת היא שיעקב אבינו כלל לא פחד מעשו אלא חי באמונה וביטחון שהקב"ה מנהיג אותו ולא יארע לו שום רעה, וכל הסיבה שהלך הוא מפני ציווי הוריו ללכת לקחת אשה ממשפחתו, וא"כ חוזר הינו שוב להיות בעל בחירה והירדן צריך להיבקע בפניו.

קעת נבין מדוע הזכיר יעקב אבינו את הירדן. אמר יעקב: 'כי במקלי עברתי את הירדן הזה', בשעה שעברתי את הירדן היה לי ביטחון בה' שלא יקרה לי כלום. אך קעת שחציתי את המחנה פן יבוא עשו ויכה מחנה אחד ואז יישאר השני לפליטה, א"כ אין אני בוטח כפי שבטחתי אז ועל כן, 'ויירא יעקב'..

"והיה המחנה הנשאר לפליטה". 'וברש"י התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפילה ולמלחמה'. מבאר השפת אמת [תרמ"ה], 'דורון תפילה ומלחמה הם ג' העניינים שצריכין לכל אדם בעבודת השי"ת להלחם עם הסט"א. יש לעורר את אהבת ה', את יראת ה', ואת הדביקות בה'. אהבת ה' – היא מתעוררת ע"י דורון. מהו דורון להשי"ת? דורון הוא כשאדם מתעורר ומעלה במחשבתו את כל החסדים והרחמים שיש לו מאת הבורא ב"ה בכל ענייניו... מחשבות אלו מעוררות אותו להודות לה' ולישא תפילה של הכרת הטוב לקב"ה, ואז מתעוררת בו מידה זו של אהבת ה'. וכן במלחמה שמכין עצמו למלחמת היצר אזי מעורר בעצמו את מידת היראה שהיא לא לעבור על מצות התורה הק'. וממילא בא גם לתפילה כיון שחי כל הזמן שלא עשו הוא מלחמתו אלא הכל מאת ה' כדי לעורר אותו, ואז על ידי התפילה מגיע לדביקות בקב"ה שזה ענין התפילה – הדביקות.

מוסיף השפ"א לבאר כי האדם נצרך דווקא לעבור את שלושת הדרגות הללו של אהבה יראה ודביקות, כי אין לדעת כיצד יבוא היצר, כי פעמים בא בתור רוצח ופעמים בא בתור חבר... וכן מוצאים אנו בפסוק שהתפלל יעקב אבינו ע"ה 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו', שפעמים בא בתור 'אחי' כביכול לטובתי אך הוא היצר הרע בכבודו ובעצמו, ולפעמים בא בתור 'עשו' להורגני נפש, על כן צריך לעורר את כל המידות הן אהבה להדבק ולעורר את אהבת ה' כדי שישפיע לאדם בחזרה, וכן את היראה מפני החטאים והנתק מהבורא יתברך. ועל ידי שניהם לבוא להיות בדביקות תמידית בינו לבין הקב"ה

"וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צואריו וישקהו ויבכו". 'וברש"י אמר רשב"י הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל ליבו'.

בפרשה קודמת מצינו שלכן נישק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם... אך שם לא מובא שנישק גם את יעקב אבינו ע"ה. בשם החפץ חיים מבארים, כי מכיון שלשקר אין אחיזה באמת על כן לא נישקו... כמו כן כאן פחד יעקב אבינו ע"ה שמא יהיה לעשו חלילה איזו אחיזה בזרעו. אך התורה הק' כבר מעידה עליו: 'ויבא יעקב שלם עיר שכם' – 'שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו'. וכן מובא בספרים 'שכם' נוטריקון – שם כבוד מלכותו. לאמר שעל ידי דביקותו של יעקב אבינו ע"ה בה' לא יכל הסט"א לשלוט בו ובזרעו.

אך באמת כשבכו שניהם אפשר לבאר בפשטות שעשו בכה על כל ההשקעה שהשקיע לכלות את יעקב על ידי ארבע מאות איש ומלחמה, ולבסוף נפל לפניו בקול ענות חלושה. ומנגד יעקב אבינו בכה מפני שפחד שעשו ישפיע על זרעו. אך ישנו עוד פשט המובא והוא יסוד גדול לחיים, עשו ויעקב נולדו שניהם באותו בית, לשניהם היו אותן ההזדמנויות והניסיונות, שניהם למדו באותם מוסדות ושניהם התפללו באותו ביהכ"נ. א"כ כשראה עשו את כל המחנה של יעקב אבינו והבין מה הפסיד, החל לבכות מדוע הוא לא זכה לזה. ומנגד יעקב אבינו בכה כיצד הצליח בחסד ה' עליו לגדול כפי שצריך למרות שהיה בכזו סכנה ליפול בן רגע למקום של עשו... וללא הסייעתא דשמיא מי יודע חלילה אם היה גדל כראוי...

עוד מובא במדרש כי יעקב אבינו הוא בחיר שבאבות ומשה בחיר בנביאים... ולשניהם הבטיח הקב"ה שמירה, ובכל זאת מובא ששניהם ייראו, כדכתיב ביעקב, 'ויירא יעקב', ובמשה כתיב כשנלחם עם עוג מלך הבשן 'אל תירא אותו' משמע שפחד, ויש לתמוה הלא הקב"ה הבטיח להם שמירה ומדוע ייראו? וכן יש להבין האם זה חיובי שהם ייראו או לא?

מבאר החידושי הרי"ם זי"ע וכבר ביארנו זאת על גזירת המן. כתוב במגילה 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה'. משמים גילו למרדכי הצדיק את כל מה שעתידי להיות. א"כ מדוע כתוב אח"כ שלבש שק ואפר ויצעק זעקה גדולה ומרה וכו'? אלא שמשמים מגלים את העתיד להיות רק לצדיקים כאלו שיכולים לחיות את ההוה על אף שיודעים את העתיד להיות. מרדכי הצדיק אמנם ידע את כל אשר נעשה אך אעפ"כ לבש שק ואפר והתפלל עם כולם. וכן מצינו ביעקב אבינו ע"ה שביקש לגלות את הקץ ונסתם ממנו, משום שהוא כלפי עצמו יכול היה לחיות עם ידיעת הקץ וזה לא הפריע לו לחיות את הגלות כפי שצריך לעבור אותה. אך בניו שלא היו יכולים לחיות כך, להם לא ניתנה לו רשות לגלות.

אך יש כאן עוד נקודה עמוקה יותר, כי הצדיק שיודע את העתיד, יודע כמו כן שעכשיו בהוה הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים ועוד יותר מזה אינו רוצה להפסיד את הקשר הזה והתחזקות הדביקות עם הבורא בזמן של הצרה, ולכן נקראו אותם צדיקים בחיר שבאבות ובחיר שבנביאים, בחיר מלשון בחירה, שידעו להפריד בין הידיעה לבחירה ולא סמכו על התוצאה הידועה שבסוף יהיה טוב, אלא התחברו עם כל כלל ישראל בעת הצרה לבכות ולהתפלל ולחזק את הקשר בינם לבין בוראם. על כן צדיקים אלו יראתם היא יראה חיובית, כי אע"פ שיודעים שלבסוף תהיה ישועה, ממשיכים להצטרף עם הכלל ביראה ואהבה ותפילה.

*

'פנימיות – שווה לנסות'

"יותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר". ויש להבין כיצד הוא לבד אם נשאר עמו איש?

הפרי הארץ השבוע מק' הלא ליעקב אבינו ע"ה היה הבטחה מהקב"ה שישמור אותו, וא"כ מה יש לו לפחד מעשו? ומצד שני הזוה"ק מביא שיעקב אבינו עשה בחכמה גדולה שהכין עצמו לדורון תפילה ומלחמה. (ובפרה"א מיישב) הבעש"ט הק' מביא ביאור נפלא על דברי הגמ' (ירושלמי חגיגה פ"ב) 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו'. מבארים כי הגנב שנמצא במחתרת ומתפלל לה' שלא יראו אותו אף תפילה כזו מקובלת היא לפני המקום ב"ה כי אין תפילה ששבה ריקם! כמו כן אדם שרוצה ח"ו לחטוא והוא מתפלל 'הלואי...שלא יראני אדם' (ברכות כ"ח:), מתקבלת תפילתו. מבאר הבעש"ט הק' מדוע אדם הולך לחטוא? כי הוא מאמין שהקב"ה ישמע תפילתו ולא יתפסוהו, על זה אומר הקב"ה: 'הלואי אותי עזבו' – שלא יאמינו בי, אך 'ותורתי שמרו' – שיקיימו את מצוות התורה הק' שאוסרת לגנוב ולחטוא

ויירא יעקב מאוד ויצר לו, ומבאר רש"י הק' שיעקב אבינו פחד שמא יגרום החטא. בפשטות ניתן להבין כי על אף הבטחת הקב"ה שישמור אותו, עדיין יש חשש שחטא בינתיים ואז גרם בכך לסלק ח"ו את השמירה. הרמב"ן מבאר את הפסוק (תהלים לז, ג) 'בטח בה' ועשה טוב'. אילו היה כתוב קודם כל עשה טוב ורק לאחמ"כ בטח בה', הייתי מבין שהביטחון תלוי בעשיית הטוב, אך כעת כשכתוב קודם בטח בה' – היינו העיקר הוא הביטחון ואין זה תלוי כלל בעשיית טוב, רק הפסוק לאדם שלא ישתמש רק בביטחון אלא גם יעשה טוב. וא"כ עדיין ק' מה חשש יעקב אבינו ע"ה? השפ"א זי"ע מבאר את הפסוק 'קטנתי מכל החסדים ומכל האמת', יש מושג הנקרא חסד, ויש מושג הנקרא אמת. ההבדל ביניהם שחסד פירושו שאדם גומל עם השני חסד בין אם השני ראוי לקבל את החסד ובין אם לאו. אך אמת ניתן לעשות רק עם מי שראוי לאמת. אלו הם שני הדברים שחשש מהם יעקב אבינו ע"ה, א. חשש שינכו לו מזכויותיו. וב. שירד לו ממידת האמת שבו, (יעקב מידת האמת. תתן אמת ליעקב).

הרה"ק בעל המאור ושמש זי"ע מבאר בספרו, איזה חידוש הביא הבעש"ט הק' לעולם. עד הבעש"ט הק' היו זמנים מיוחדים לעשיית תשובה. לקראת ראש השנה או בזמנים רצויים אחרים. הבעש"ט גילה שבכל מקום ובכל זמן שייכת התשובה. השאלה היא מה האדם מחפש בתשובה שלו. ונקדים: ישנן ג' דרגות בעשיית התשובה. דרגת הנפש, הרוח, והנשמה. כל אחת מהם עמוקה ופנימית יותר מהשניה. לדוגמא, אדם שיש לו חנות, ובסוף כל שנה צריך לעשות ספירת מלאי, כמו כן הוא האדם שעושה תשובה במובן הפשוט ביותר שלה, כמו ספירת מלאי של פעם בשנה כמו כן הוא בודק את עצמו האם התנהג כהוגן במשך השנה, ועל מה שלא, הוא חוזר בתשובה בתקוה לשינוי. אמנם הבעש"ט הק' בא וחדש לנו שהמושג תשובה הוא לא להישאר בעבודה של גוף ונפש – קרי עבודה חיצונית של שמירה על הקיים ואם משהו נתקע באמצע אז חוזרים בתשובה ומנקים את החטא. אלא העבודה צריכה להיות פנימית עד לרבדים של רוח ונשמה היינו להגיע דרך העבודה לדביקות בהש"ת!! דוגמא לדבר אם אדם עובר ניסיונות עם חברו, והוא מוחל לו מכיון שמאמין שהקב"ה מגלגל את הכל וכו'... זו דרגה באמונה. אך עבודה יותר עמוקה וחותרת הינה אדם שגמלנו עמו טובה, והוא משיב לנו רעה תחת הטובה, או אז הדבר כואב ובווער הרבה יותר, ובאמת מה נוכל לומר לכזה אדם בשעת צרתו? בשם הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, מובא שכשאדם מביט בכל מצב שעובר עליו שיש בו משהו פנימי והוא מחפש את הפנימיות הזו, ככל שהוא מתחבר יותר לפנימיות הוא זוכה לצאת מבחינת

הנפש ולהיכנס יותר פנימה לבחינות הפנימיות של נשמתו ואז הוא מקבל כוחות יותר גדולים שהנשמה מושכת אותו לרוחניות ולא שהגוף ימשוך אותו מטה מטה לכיוון נקימה ונטירה וכדו'. השלב הראשון כשאדם עובר מעבר הוא לדעת שאין זה האדם העומד מולו אלא הנהגת ה'. שלב שני הוא בעקבות השלב הראשון, כגון אם היה כלב עובר ברחוב ונבח עליו הרי שלא היה משיב דבר, כלומר כל הסיבה שהוא רוצה לענות לשני הוא משום שהשני הינו בעל בחירה והוא כביכול 'בחר' להציק לו, ולכן 'מגיעה' לו גם מנה אחת אפיים. אך גם כאן ישנה עבודה יותר פנימית לתרגם ולהפוך גם את זה ולהתפלל לה' שיאיר לנו את העיניים לגלות דווקא אותו במצב הזה ולא לפרש את המצב הזה באופן שטחי וגשמי של אנשים ונקמה. וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה שכשקללו שמעי בן גרא מיד אמר דוד, 'אלקים אמר לו קללי', ובכך נטרל את רגשותיו וישר העמיק לכת לגלות את הקב"ה שנמצא שם ומחכה שיגלה אותו. אמנם השלב השלישי הוא יותר כואב איך יתכן שאני עשיתי טובה למישהו והוא גומל לי רעה תחת טובה. כאן הביאור של העבודה הוא עבודה גם על האדם בפני עצמו. כלומר אני יוצא מנקודת הנחה שעשיתי למישהו טובה, אך מי אמנם נתן לי את הכוחות לעשות לו טובה, ואת האפשרויות לעשות טובות לאנשים – זהו הקב"ה והוא ברוב רחמיו חפץ שהאדם לא ייכנס לגאווה על עשייתו אלא יזכור מי נתן לו את הכוחות והיכולות לכך ועל כן שולח לו מישהו שיזכיר לו זאת. וכך כל עבודה שכזו פותחת לאדם עוד ועוד רבדים נפלאים ועמוקים בפנימיות שלו.

השבוע בפרשה, 'וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו'. מבאר השפת אמת זי"ע, מהו עד גשתו עד אחיו. על פי הביאור הנ"ל מתבאר נפלא, שיעקב אבינו כבר עשה את כל ההשתדלויות של דורון תפילה ומלחמה וכעת ניגש אל עשו ומה נותר עוד לעשות? מלמד אותנו יעקב אבינו ע"ה נקודה עמוקה ופנימית מאוד, שלאחר כל ההשתדלות של האדם מגיע השלב של הפנימיות – היינו, לתת הכנעה לסיבות. וממילא אם כבר נותן הכנעה אחת אזי מגלגלים משמים שיתן יותר הכנעה כדי לזכות אותו להגיע לכמה שיותר פנימיות שהיא היא מביאה את האדם לדביקות בורא ולרגיעות הנפש!!! שזה שלימות הנפש עם הגוף!

זה מה שעשה יעקב אבינו ע"ה כל השתחווייה הוא בעצם נתן הכנעה ש'קילפה' עוד חלק מהניסיון, עד גשתו עד אחיו ולא חשש ממנו כלל אלא חי בדביקות נפלאה כיצד רכש"ע מנהל ומוביל את המצב הזה.

ממשיכה התורה ומספרת ויקח מן הבא בידו, כל זה בנושא ההשתדלות של יעקב אבינו ע"ה. ומעניין לראות כי בכל משך הזמן שהיה עקב אבינו אצל לבן לא עשה מאומה חוץ מלתרגם כל הזמן שאין זה לבן אלא הקב"ה מנהיג אותו... חוץ ממקום אחד, במקלות שקילף עם הצאן. וכמו כן כאן אצל עשו שהביא מנחה מן הבא בידו. מבאר על כך השפ"א מה ראה יעקב אבינו ע"ה לעשות את ההשתדלות הזו דווקא בשני מקומות אלו? אלא שיעקב אבינו שחי בדביקות בורא כל הזמן והיה מְצַר על כך שהיה צריך לעשות השתדלות עם הצאן והמקלות, על כן אמר, כל הצאן הללו של ההשתדלות שילכו לעשו לדורון... ואמנם ביתר עמקות ניתן לבאר שכל הכח והאחיזה של עשו היא רק מן הבא בידו... כלומר היכן שהאדם חושב שיש לו איזה חלק ונחלה בעשייה שלו, ולא נותן את ההכנעה שהכל זה הנהגת הבורא. ולכן כשנתן לו יעקב את החלק שלו היינו שביטל את כל ה'בא בידו' וחי שזה בורא עולם שנותן לו ממילא לא היה לעשו שליטה כלל על יעקב.

'ועתה הייתי לשני מחנות' – לכאורה מדוע דבר זה נקרא שני מחנות הלא בסך הכל לקח מחנה אחד ופיצל אותו לשניים ומה פתאום לקרוא לזה שני מחנות??? אך כאן אנו לומדים שבכל מצב שהאדם עובר ובכל רובד שהוא נכנס לפנימיות שלו הוא כלול משני מחנות, צד הטוב וצד הרע. בצד הטוב הסכנה היא שיכול להחזיק את עצמו גדול, ובצד הרע הסכנה שיכול להישבר ממצבו. והעבודה היא – בצד הרע להכיר שצד הטוב אינו שלי אלא הוא חסד ה'. וע"י ההכרה הזו אנו ממתיקים את צד הרע שהוא בעצם אינו מציאות אלא סיבות להביא את האדם להכרה בבורא. וזהו הפשט 'ועתה הייתי לשני מחנות' – היינו ועתה, כעת כשהגענו לניסיון אנו צריכים לזכור יש כאן שני מחנות ושניהם אמורים להביא אותנו לקשר בורא.

כעת יתבאר באופן נפלא ביותר מה שהקשנו בתחילת הפרשה, כשהקב"ה הבטיח ליעקב אבינו שמירה קיבל יעקב אבינו ע"ה פחד גדול, וכמו שהיה מבאר ר' אשר זי"ע, שהפחד הכי גדול בעולם הוא הפחד של הצדיק אמת שישכח שהקב"ה מנהיג אותו!!! ולא פחד שהקב"ה לא יקיים לו את ההבטחה וכמו שביארנו בהתחלה את הפסוק 'בטח בה' ואח"כ 'עשה טוב', היינו שההבטחה תישאר בכל מצב... רק הפחד שלו היה שלא ייוצר חטא חדש והוא – שישכח

את ה' בעקבות שהוא 'מסודר' ויגיע מזה לגדלות של כחי ועוצם ידי שגוררת את האדם לבעיות נוספות וגרורות של
הבא בידו שבסופו של דבר מנתקים את האדם לגמרי מהבורא ית'. ח"ו.

*